Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lokalhistorisk Forening for Klejtrup sogn

Viborgvej mod sydvest. Første hus på venstre side er nuværende Viborgvej 15

2007

Inge og Ernst Christensen Mosevejen 17 Klejtrup

Indholdsfortegnelse

Bestyrelsens beretning ..... side 3
Medlemsbevægelser ..... side 5
Ålestangning i Klejtrup sogn ..... side 7
Da elektriciteten kom til Hærup ..... side 12
Klejtrup Husmandsforening ..... side 14
Det stod der i avisen ..... side 27
Død og begravelse ..... side 32
Jens Ettrup – en "samfundets mand" ..... side 34
Fra Enkekasse til Folkepension ..... side 46
Året der gik ..... side 47
Praktiske oplysninger ..... side 50

Vidste du, at det i år er .....

- 40 år siden den første hjertetransplantation foretages i verden – nemlig i Sydafrika
- 50 år siden folkepensionen blev indført i Danmark
- 50 år siden den første danske DATAMAT kom til verden
- 50 år siden den første kunstige satellit Sputnik 1 blev opsendt
- 100 år siden metermålet blev indført ved lov i Danmark
- 150 år siden kvinder og mænd fik ret til ensartede arveparter. Tidligere havde mænd haft ret til dobbelt så stor arv som kvinder
- 150 år siden der ved Christiansborg ridebane tændes den første elektriske belysning i København
- 175 år siden der udstedes krav om, at dampmaskiner skal synes af kyndige mænd, før de tages i brug
- 200 år siden vi havde Københavns bombardement Da englænderne bombede byen, oplevede verden for første gang et terrorbombardement mod civile.
- 325 år siden forordningen om skifteprotokoller blev indført
- 350 år siden Danmark erklærede Sverige krig - "Karl Gustav-krigen".
- 825 år siden Valdemar den Store døde

Trykning: DigiSource, Viborg
Redaktører: Birthe Ømark og Ragna Kolind

TAK til bidragydere til dette årshæfte: Grethe Vammen, Holger Helbo, Mona Finderup

Bestyrelsens beretning

Endnu et år kan føjes til historien, og det er tid at gøre status i lokalhistorisk forening. Året 2006 har som øvrige år været præget af vores faste "indslag", men desuden var det jo året, hvor vi måtte sige farvel til Møldrup Kommune, hvilket også har fået indflydelse på vores forening.
Mere om det senere – først lidt om vores interne forhold:

Den glædelige bevilling fra Møldrup Kommune m.h.t. udvidelse af lokalhistorisk arkiv – og som vi havde forventet var gået i gang i foråret – bevirkede, at vi ikke arrangerede et forårs/forsommer-aktivitet. Vi troede, at vi ville få travlt med nedpakning af arkivalier og indretning af det nye arkiv. MEN – sådan gik det desværre ikke helt. Vi kan dog glæde os over, at vi kom i gang med byggeriet sidst på året, og det går stærkt. Så vi håber, vi kan vise vort nye arkiv frem ved generalforsamlingen.
Det bliver et enormt plus for arkivet – så kan vi igen præsentere vore arkivalier på en pæn og overskuelig måde.
Og vi er Møldrup Kommune meget taknemmelig for den store velvilje, der er vist os i forbindelse med udvidelsen m.h.t. inventar til det nye rum.

Sommerudflugten blev som vanligt afviklet sidst på sommeren, og denne gang gik turen igen til Viborgs gamle bydel. Som led i forberedelsen til vores nye kommunestruktur – og dermed indlemmelse i Viborg Kommune – så vi det formålstjenligt at give vore medlemmer et øget kendskab til den "storby", som fra årsskiftet blev vores nye hovedby i kommunen.

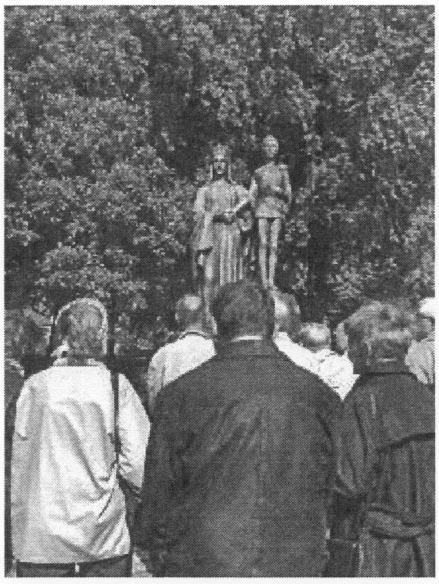

Der blev også kigget på statuer i Viborg

Og godt 40 medlemmer meldte sig til en guidet tur i Viborg, hvor vi dels vandrede op og ned ad gaderne og betragtede de gamle huse – men hvad der var endnu mere interessant – vi blev vist ind i gamle baggårde og sågar ned i en gammel kælder, hvor indgangen var direkte fra gaden. Ting, som man ikke selv ser, når man bevæger sig i Viborgs gamle bydel.
Der blev udtrykt stor tilfredshed med turen, som blev afsluttet med stort ta'selv-kaffebord på Salonen på Borgvold.

Også vores julearrangement var et tilløbsstykke. Det er flere år siden, vi har været så mange mennesker. Knap 100 var tilmeldt, og det må siges at være "helt godt". Bodil Hansen fra Lund ved Ørslevkloster fortalte om gamle historiske begivenheder, og gløggen og æbleskiverne blev fortæret med velbehag.
Dette arrangement kan lade sig gøre, fordi vores bager – Frida og John Frøslev - viser os den store gestus, at vi kan få varmet æbleskiverne i bageriets ovn. Ellers ville det ganske enkelt ikke kunne afvikles. Derfor skylder vi Frida og John stor tak for deres hjælpsomhed!

Arkivet bugner jo af arkivalier, som fortsat indleveres i en lind strøm. Og det går stærkt fremad med gårdhistorierne, hvor vi nu har godt 100 mapper på arkivet. Ikke alle er fuldstændig færdige, men de er i hvert fald i en sådan stand, at de kan kigges i. Mona Finderup og Holger Helbo er ved at være færdige på Landsarkivet med at afskrive skøder og skifter for alle ejendomme og gårde. Tilbage er

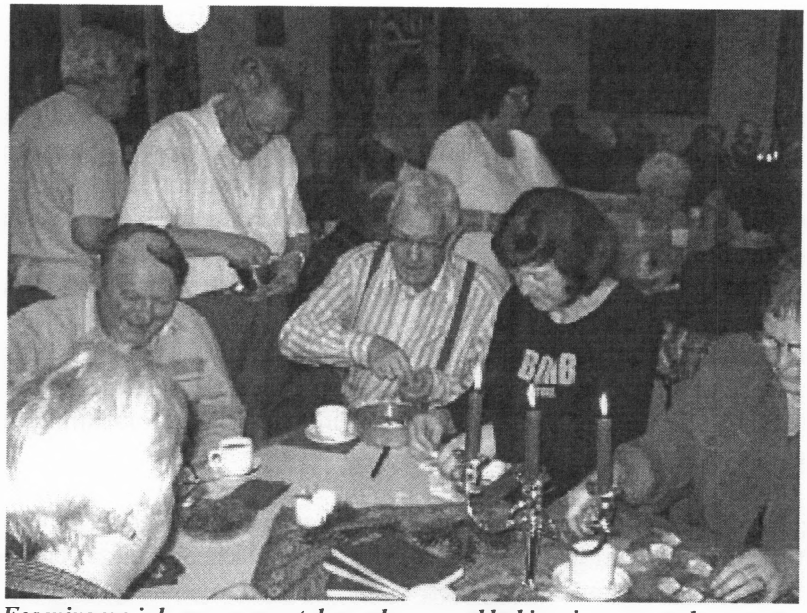

Foreningens julearrangement, hvor gløgg og æbleskiver igen var traktementet. Eftermiddagen bød bl.a. også på hygge og amerikansk lotteri

at affotografere de nyere skøder fra 1900-tallet.
Og så er de gået i gang med husene i Klejtrup by, som er vores næste store projekt. De skal jo også igennem "møllen", så vi til slut ender ud med en detaljeret beskrivelse af al bebyggelse fra før 1920/30 i Klejtrup sogn. Det har været – og er – et stort arbejde, ja – næsten et livsværk. Men vi klør ufortrødent på, og det skal nok lykkes.
Vort håb er, at vi kan få samlet beskrivelserne for hvert område i hver sin bog, som derefter kan udgives/sælges i indbunden udgave. Men det ligger desværre vist lidt ude i fremtiden.

Foreningen er stadig begunstiget med stor medlemstilgang. Vi nærmer os de 300 husstandsmedlemskaber, og det er jo helt fantastisk. Det gør foreningen stærk, og tilfører midler i form af kontingenter, som er med til at drive vort arkiv og til at afholde forskellige arrangementer med historisk islæt for.
Der ud over er vi blevet betænkt af Møldrup Kommune, som her før "lukketid" skulle have kasserne gjort op. Og det viste sig, at der var et uforbrugt beløb på kontoen til lokalhistoriske arkiver, som vi derfor søgte om midler fra. Det bragte os en pæn sum penge – dels til at dække udgifterne til trykningen og udsendelse af årsskriftet – dels til nyt edb-udstyr på arkivet. Så nu er vi elektronisk "sikret" et godt stykke frem.
Og det kan vi få hårdt brug for. For som tidligere nævnt – så er vi nu overgået til Viborg Kommune. Som tidligere i Møldrup Kommune indgår vi nu også i Viborg Kommune i et samarbejde med de øvrige lokalhistoriske arkiver: Tjele, Bjerringbro, Karup, Fjends og Viborg. Og vi skiller os jo lidt ud – os fra den gamle Møldrup Kommune, idet vore arkiver er foreningsdrevet, hvor de andre arkiver hidtil har været kommunale arkiver. Det betyder, at de kun har haft eet arkiv i hver kommune, og de er blevet finansieret af kommunen. Vi er helt klart størst tilhænger af de foreningsdrevne arkiver, som giver mulighed for at bevare lokalarkiverne i de mindre samfund. Det sikrer en større rodfæstelse i lokalsamfundet og dermed en øget interesse for det lokalhistoriske arbejde.
Og så er det jo dejligt, at det er besluttet, at der ikke skal ske ændringer i arkivstrukturen i den nye kommune, og der er en fast mening om, at lokalhistoriske arkivalier skal være tilgængelige ude i de

områder, de stammer fra. Det betyder jo, at vi ikke behøver at frygte nedlæggelser af arkiver – i hvert fald ikke lige for øjeblikket.
Rent økonomisk er der ikke taget videre beslutning om, hvordan det skal køre. Men det er givet, at det vil blive forlangt, at alle arkiverne kan kommunikere elektronisk via et fælles arkivprogram. Og det er lige så givet, at de foreningsdrevne arkiver ikke har råd til selv at finansiere det. Såvel programmet som den årlige drift ligger på et beløb, som vil være svært at skulle dække selv.
Så der er et ønske om, at dette må løses på en eller anden måde med Viborg Kommune. Det bliver noget af det arbejde, der skal fra hånden i 2007.
Men vi er i hvert fald sikret nu m.h.t. at have "opdateret" pc-udstyr på arkivet. Resten løser sig nok.

Den nye kommunestruktur bevirker også, at vi skal have ændret lidt i vore vedtægter. Forslag til disse er derfor medsendt indkaldelse til generalforsamling og skal behandles der. Det er kosmetiske ændringer, som vi ikke forventer vil kræve en ekstraordinær generalforsamling, hvilket heller ikke er et krav i de gamle vedtægter.

Til slut vil vi gerne takke alle, som på den ene eller den anden måde støtter arbejdet i lokalhistorisk forening og/eller arkivet. Tak til de frivillige udenfor bestyrelsen, som tager et stort nap med på arkivet og med renskrivning af gamle arkivalier, og tak til de mange som støtter op om arrangementer, afleverer materiale m.m. I har en betydelig indflydelse på vores succes!

På bestyrelsens vegne

Ragna Kolind
formand

Medlemsbevægelser i 2006

Også i 2006 skete der dødsfald blandt vore medlemmer:

Petra Carlsen, Klejtrup
Verner Jensen, Klejtrup
Karl Busk Sørensen, Hejring
Nanna Provst Christensen, Klejtrup
Johannes Christensen, Klejtrup
Jens Nørskov, Fristrup
Nina Vad, Hvornum
Anna Jensen, Hvornum

Æret være deres minde

Og mange nye er kommet til:

Christa Larsen, Klejtrup
Edith og Alfred Schaksen, Klejtrup
Edit Nielsen, Klejtrup
Ella og Jens Møller, Fristrup

Ellen Nielsen, Klejtrup
Frida og John Frøslev, Klejtrup
Inger Bach, Stenild
Inger og Ernst Christensen, Klejtrup
Keld Sørensen, Viborg
Peter Andersen, Ølgod
Bente og Søren Busk Sørensen, Klejtrup
Rikke og Peter Frandsen, Klejtrup
Evald Skaarup, Hobro
Gurli og Jørgen Rasmussen, Hejring
Inger Christensen, Hobro
Ingrid og Tage Frederiksen, Hvornum
Lene Pedersen, Hvornum
Sigrid Sørensen, Ørbæk
Ingrid og Tage Frederiksen, Hvornum
Ruth Højgaard, Ikast

Desuden har flg. allerede meldt sig som medlemmer fra og med 2007:

Grethe og Bent Lambertsen, Hørby
Henning Møller, Silkeborg
Margith og Bent Pedersen, Sdr. Onsild
Kirsten og Vagn O. Sørensen, Klejtrup
Erik Jørgensen, Hobro
Majbritt og Leif Christensen, Klejtrup
Solveig Krone Nielsen, Malling
Merete og Jørgen C. Andersen, Hærup

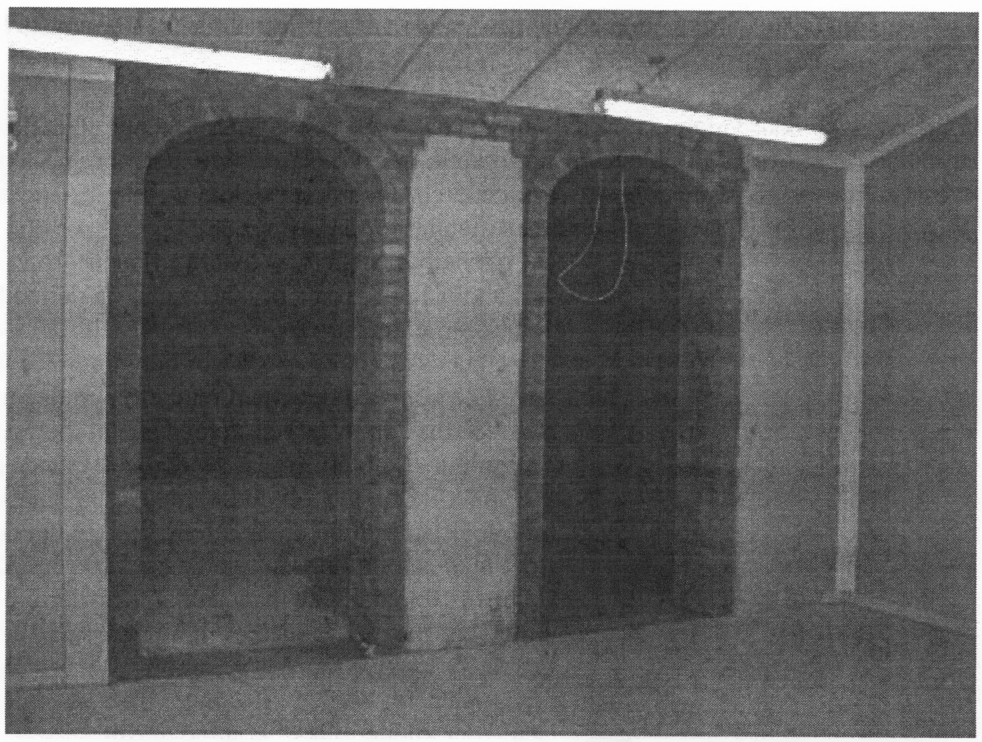

Lokalhistorisk Arkiv er i skrivende stund under om-/tilbygning. Ved generalforsamlingen er vi sikre på, at vi kan vise vores nye lokaliteter frem. Vi glæder os til at kunne tilbyde langt bedre forhold til vore arkivalier – og til vore besøgende

Ålestangning i Klejtrup sogn

Af Ragna Kolind

Ålestangning er et meget gammelt håndværk i Danmark – ja flere hundrede år gammelt. Og i et land med så meget vand i form af søer og vandløb, har der været rig lejlighed til at dyrke denne form, som iflg. naturhistoriske kilder kaldes et håndværk.
Og det er da også et håndværk, som har haft stor udbredelse i Klejtrup sogn, hvor muligheden for ålestangning har været tilstede i de to søer – Klejtrup Sø og Hærup Sø. Den er mest blevet "dyrket" som vinteraktivitet her i området, hvor man andre steder i landet også har stanget ål om sommeren fra en pram.

Ikke bare en almindelig hobby

Mange ældre borgere kan nikke genkendende til, at ålestangning ikke bare var en almindelig hobby. Nej, nogle vil nok mene, at de ålestangende mænd var "halv-gale" mennesker, der tilsidesatte al sikkerhed til fordel for deres hobby. Men sådan var det nu nok ikke.
Det var jo blot mænd, som havde så ekstrem stor fornøjelse ved at stange ål, at de ganske enkelt ikke KUNNE vente med at "gå på søen", til de var helt sikker på, at isen kunne bære. Og så var der også en vis prestige i at være den første, der kunne komme hjem med fangst.
Så det skulle forsøges – og hvad? Det kunne i værste fald vel kun ende med et par våde bukser og vand i støvlerne, tænkte mange af dem vel – og ikke helt uden grund. For det første gik de fleste ikke længere ud, end de vidste, at de kunne bunde og – ja, de var jo erfarne mænd, som vidste hvad de begav sig ud i.

Den enkelte tænkte nok ikke videre på, at det kunne være med livet som indsats, hvilket da heldigvis heller ikke har været tilfældet her i Klejtrup. Ikke at der ikke er druknet personer i Klejtrup Sø om vinteren, men det har ikke været ålestangere, men unge mennesker på skøjter.

Ålejern havde forskellige udformninger rundt omkring i landet. Her er et par eksempler. Fælles for dem er dog, at alle nu er forbudte fangstredskaber.

De garvede ålestangere kendte jo søen – og isen, og de kunne "læse" isens beskaffenhed og dermed undgå de helt store katastrofer.
Dette kendskab havde også stor betydning for, hvilken fangst de kunne vende hjem med efter en dag på søen. De erfarne kunne se, hvor ålene befandt sig. Luftbobler – kaldet "kogl" - under isen tydede på ål "i farvandet" Det var en lodret række af ganske små luftbobler, som indikerede, at en ål lå på bunden. Her slog man sit hul i isen med øksen og hakkede sit ålejern til bunds. Var man heldig, var der en ål med jernet op, når det igen blev hevet op af hullet. Men "koglet" kunne være "gammelt", hvor ålen var forsvundet fra stedet. "Koglet" blev stående under isen – det kunne jo ikke komme derfra.
Kulden og mange forgæves "hug" var uden betydning, hvis man kunne forlade søen med sækken godt fyldt med dejlige store ål, der vred sig rundt mellem hinanden.

Ålestangning gav jo ikke blot et godt og tiltrængt tilskud til husholdningen, men var jo som nævnt også en stor hobby. Og det var noget, der var en enorm interesse omkring, hvilket vi – ud over mundtlige beretninger – kan se i bl.a. avisartikler, hvor ålestangning ofte omtales – specielt i første halvdel af 1900-tallet. Og det kostede penge at stange ål:

Himmerland d. 22. nov. 1920:

Regulativbestemmelse over Klejtrup Sø

For at have ret til ålestangning på Klejtrup sø, skal der købes kort af 5 kr. pr. stk. hos undertegnede.

N. P. Pedersen M. Tarri J. Bach

Men i Klejtrup regnede man det nærmest som en menneskeret at stange ål på søen, som man anså for alle-mands-eje. Og modstanden mod fiskekort/stangekort var stor, hvilket bl.a. gav anledning til denne avisartikel året efter:

Himmerland d. 7. dec. 1921:

Sindene i Klejtrup

er i denne tid sat ret stærkt i bevægelse i anledning af, at nogle af lodsejerne ved Klejtrup sø ønsker lavet et regulativ for fiskeriet i søen med udstedelse af fiskekort á 5 kr. pr. stk. Efter hvad der meddeles os, skal særlig en på egnen kendt "menneskeven" være meget stemt for "5 kroners afgiften". Der har været afholdt to møder om sagen, og regulativet er vist indsendt til ministeriets approbation.
I denne tid har der netop i den årle morgenstund på Klejtrup sø ofte været en lille hundrede mennesker ude at stange ål, og 5 kr.-afgiften har derfor ret naturligt vakt en del bestyrtelse.

Men det var så som så med at overholde denne regel, og sagerne var mange i de kommende år, hvor det blev overtrådt:

Himmerland d. 7. jan. 1922:

Fiskeriet i Klejtrup sø

En større konflikt har fundet sted ved Klejtrup sø. Lodsejerne har nemlig søgt at gøre deres ret gældende til fiskeriet i søen ved at oprette et regulativ over søen. Herefter må der for stangning med ålejern betales 5 kroner årligt.
6 mand nægtede dette, hvorfor fiskeribetjenten i Mariager blev tilkaldt. En del af de 6 erlagde nu de forlangte 5 kr. De, der protesterede, vil blive indkaldt for retten i Hobro.

Men der var også andre problemer for det ålestangende folk – nemlig isens beskaffenhed. Enten var den for tynd til at gå ud på – eller også var den for tyk til, at man kunne komme igennem den med øksen. Sidstnævnte problem opstod i 1924, hvor isen var skrækkelig tyk:

Himmerland d. 27. mar. 1924:

Fare for fiskebestanden

Isen på Klejtrup sø har en tykkelse på en snes tommer (= ca. ½ meter*), og da søen har været tillagt siden midt i november, frygter man, at fiskebestanden for størstedelen er død af mangel på ilt.*

Man forstår jo godt, at lodsejerne og Fiskeriforeningen ønskede et gebyr på fiskeriet i søen, da de tog sig af søens vedligeholdelse m.h.t. fiskeyngel. Årligt blev der udsat yngel, og f.eks. i 1925 udsatte man 20.000 stk. fiskeyngel – nemlig såvel ørreder som karper, suder og ål. Og det skulle jo betales, men det afholdt nu ikke alle fra at fiske ulovligt på søen. F.eks. blev der en søndag i 1927 observeret over 100 personer på isen, hvor mange øjensynligt ingen stangkort havde.
Iflg. aviserne blev de da også meldt til politiet, og der kørte retssager osv.

Jo, ålestangningen på Klejtrup Sø gav anledning til mange avisspalter i de år.

Her har en tre stykker vovet sig ud på isen med ålejern. Billedet er først i 1990'erne, mens der stadig blev stanget ål på Klejtrup sø. Nu er er ikke ål nok i søen til, at det kan betale sig at forsøge med denne form for fiskeri.

Det var dog ikke blot lodsejerne ved Klejtrup Sø, der stod vagt om fiskebestanden. Også i Hærup forlangte man stangkort, hvilket ses af en avisartikel i 1934, hvor Viborg Stift Folkeblad skrev d. 3. december:

Stangkort

til Hærup Sø kan nu købes af alle bosiddende i den del af Klejtrup sogn, der kaldes Hærup, og den del af Ørris og Hersom, der hører under Klejtrup Postdistrikt. Kortene betales med 2 kr., efter 15. december 3 kr., og fås hos undertegnede.

***Laust Pedersen**, Hærup* ***Jens Jensen**, Ørris* ***Karsten Nørskov**, Hersom*

Som det kan ses, passede man godt på sin bestand af ål. Det var ikke nok med stangkort – nej, det var skam ikke alle og enhver, der kunne indløse et sådant stangkort. De ville ikke have folk "udefra" til at komme og tømme deres sø for ål. Så fornøjelsen var altså forbeholdt de borgere, som var så heldig at bo i nærheden af en sø.

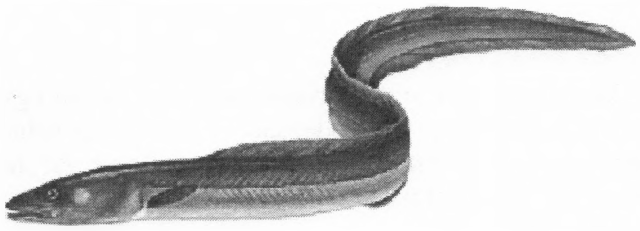

Der blev virkelig stanget mange ål i de år – af forskellig størrelse. Jeg ved ikke, hvad rekorden i Klejtrup er for en fanget åls størrelse, men Jens Fjeldsted fangede omkring 1930 en ål i Hærup Sø, som havde en tykkelse som en granvoksen mands arm. Den var så stor, at den måtte røges for at kunne spises. Om den "kunne slå" denne her – en avisnotits fra Randers Venstreblad d. 2. december 1918:

En gammel ka'l

Forleden blev der fra Randers afsendt en kæmpeål, der vejede 14 kg og havde en længde af 158 cm. Den bedømmes af sagkyndige til at være mindst 100 år gammel. "Den må altså have oplevet Napoleonskrigene", bemærker Randers Dagblad.

Men at fangsten ind imellem var god bevidner denne avisomtale fra d. 12. marts 1935 i Viborg Stift Folkeblad:

Ålestangningen på Klejtrup Sø

fortsættes, og i de sidste dage, hvor frosten har meldt sig igen, har stangerne gjort gode fangster. Ålene ligger i mudderet på ganske lavt vand, og stangerne kan vade ud til dem. Det er ikke sjældent, at der er tre ål i jernet ved et enkelt stød i mudderet.
Forleden fangede tre mand over 100 pund ål på én dag.

Der blev ført statistik over fangsten i såvel Hærup som Klejtrup søer. Her er en statistik over året 1931. Den indeholder al fangst i de to søer:

Hærup Sø:	500 kg ål	mod 400 kg i 1930
	600 kg gedder	mod 700 kg i 1930
	4000 kg skaller	mod 3000 kg i 1930
	50 kg suder	det samme i 1930
Klejtrup Sø:	1500 kg ål	mod 1700 kg i 1930
	25 kg gedder	mod 50 kg i 1930
	200 kg aborrer	det samme i 1930
	1500 kg skaller	mod 1000 kg i 1930
	3000 kg ørreder	mod 200 kg i 1930
	1000 kg helt	mod 1300 kg i 1930
	200 kg suder	mod 150 kg i 1930

Ålestanger-historier

Et så udbredt håndværk/interesse har selvfølgelig også afstedkommet en masse sjove oplevelser, og historierne er da også mange. Specielt den situation at folk begav sig på søen, inden isen kunne bære, gav ofte et godt grin – selvfølgelig først efter at man havde set, at der ikke skete en ulykke ved episoden.

Som tidligere nævnt var den store ålefangst koncentreret til vinterhalvåret, men der var da også mange, som fangede ål om sommeren. Blandt dem var f.eks. Ole Pedersen – i daglig tale kaldet Wolle-Karetmager. Han havde gården på Hvilsomvej 4 i Fristrup. En anden ivrig fisker var den gamle bager Jänichen i Klejtrup. Disse to mænd "gik" jævnligt på søen sammen, hvor de lagde kroge ud fra en båd. Og der er selvfølgelig også en historie om dem:

Wolle-Karetmager var en meget lun og drilagtig person, som godt kunne lide at gøre lidt grin med folk – ikke planlagte "overgreb", men pludselige indskydelser når situationen opstod.
På én af disse fisketure styrede Wolle årerne, og Jänichen stod op i båden og lagde kroge ud. Wolle gør lige pludselig et ryk med båden, så Jänichen går på hovedet i baljen.
Da Jänichen dukker op af vandet og får fat i bådens ræling, siger Wolle på sin lune, jyske dialekt: "Fæk do'n?" = fik du den? (- altså ålen).
Jänichen var kendt for sit lidt iltre temperament, så man kan godt forestille sig, at han ikke har været i det bedste humør på resten af den fisketur.

I det hele taget var ålestangningen en af de tilbagevendende "begivenheder", som mange af vore ældre medlemmer mindes med glæde. For ud over glæden ved at fange ålene – ja, så smager de jo også godt. Et "ålegilde" var ikke at kimse af en kold vinteraften. Ål er fisk – og fisk skal svømme. Så ål og snaps hørte selvfølgelig sammen. Til et godt ålegilde hørte også konkurrencen om at kunne spise flest stykker ål. Tallerknens kant skulle gerne være fyldt med åleben hele vejen rundt. Ellers var man "en sølle én".

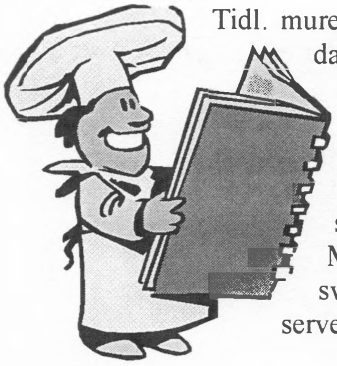

Tidl. murermester Jens H. Christensen og hans kone Ruth (Søren Kr. Andersens datter fra Hærup) i Sønderholm, fortæller bl.a., at der i Jens' hjem i Hvornum var tradition for, at alle børn og svigerbørn samledes en årlig vinterdag, hvor mændene gik på søen hele dagen og stangede ål. Ruth husker specielt eet år, hvor de kom hjem med to store zinkbaljer fyldt med ål. Så skulle der gøres ål i stand, og om aftenen holdt hele familien så ålegilde.
Med så mange ål skulle der jo lidt variation til, og Ruth husker da også sin svigermors 'Ål i gelé', som var en af de gode delikatesser, som blev serveret en sådan aften.

Ål – ja, det er nok det levende væsen, der ud over mennesket, har sat sit største præg på Klejtrup sogn op igennem 1900-tallet. Den slangeformede fisk har givet anledning til mange kontroverser og – også sjove oplevelser. Og en utrolig lækker spise.

Nu er der ikke ål i Klejtrup Sø af betydning. Vi har heller ikke de gode, lange vintre mere, hvor frosten varer så længe, at der er is nok på søen til at begive sig derud.

Nej, at stange ål på Klejtrup Sø hører vist fortiden til nu. Men så er det da godt, at vi har fået en fiskehandel i Klejtrup, som sælger ål. Og der kan man endda få den røget!

Da elektriciteten kom til Hærup

Af Ragna Kolind og Grethe Vammen

Som nævnt andetsteds i årshæftet er det i år 150 år siden det første elektriske lys tændtes i København – nemlig på Christiansborg Ridebane. Men et er, at vores hovedstad fik dette nymodens "stads" – noget andet var rigtig nok udbredelsen af elektriciteten i Danmark.

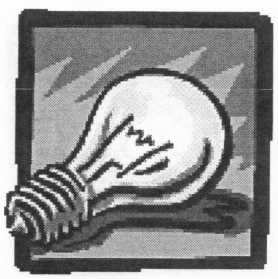

Men langsomt bredte denne energikilde sig ud over landet. Men der var jo noget mystisk ved det og en ikke udbredt begejstring. Tværtimod – mange var ganske enkelt bange for det.
Tidligere møbelfabrikant i Klejtrup – og nu afdøde Thorvald Hermansen fortalte i et interview for en del år siden, hvordan han som ung knægt oplevede denne frygt. Han tjente på en ejendom, og han havde fået en lommelygte, som han kunne bruge, så han kunne læse i sengen om aftenen. Men dette forbød konen i huset forfærdet, da hun opdagede det. Det var alt for farligt - det kunne jo brænde hele huset af, mente hun.

Det kan vi grine lidt af i dag, men det skal selvfølgelig "ses i lyset af", at man dengang var meget bange for ildebrand. Husene var let antændelige med stråtag og dårligt murværk. Og lys blev fremkaldt ved ild – "det vidste de i hvert fald". Og ild skulle man ikke have i sengen!

Der skulle gå mange år fra lyset blev tændt på Christiansborg, til det nåede helt ud på landet, og da det så endelig kom, blev det betragtet som en helt fantastisk oplevelse, som berettes om her:

Grethe Vammen fortæller om denne begivenhed i sit hjem for godt 70 år siden:

I 1936 skete der nok det mest spændende, jeg har oplevet i hele min barndom - det elektriske lys kom til Hærup.
På det tidspunkt kendte jeg ikke nogen, der havde elektricitet. Der var ganske vist nogle i Klejtrup by, der havde fået det, men jeg kom ikke til Klejtrup, før jeg begyndte i skolen. Så det, der skulle ske, var så spændende for min søster og jeg.

Jeg kan huske, da de skulle grave el-masterne ned. Vi stod ude ved siden af - min søster og jeg - og skulle se, hvad der foregik. Vi syntes, det var et frygtelig stort hul, der skulle graves til den mast og har sikkert stået og kommenteret det, da ham der gravede sagde: "Ja, nu er vi snart nede ved kineserne. I kan selv se at jorden er blevet gul nu."

Jeg ved ikke rigtig, hvor meget vi troede på ham, men vi var nu alligevel lidt benovede og spændte.

Det var "fest" lige fra begyndelsen. Der kom en elektriker, som skulle bo hos os - altså både spise og sove - imens han lavede installationen i huset. Vi var ikke vant til at have fremmede på den måde. Vi plejede at spise i køkkenet, men nu skulle vi sidde i stuen hver dag og spise, og det var endda med det nye porcelæn på bordet. Mor gjorde nok også lidt mere ud af maden, men ellers smagte sødsuppen i hvert fald meget bedre af en fin tallerken.

Jeg husker ikke, hvor mange dage det tog med installationen, men jeg glemmer aldrig den første dag, vi kunne tænde lys. Min søster og jeg kunne ikke blive fra de kontakter. Da mor og far skulle ud at malke om aftenen, fik vi strenge instrukser om ikke at røre ved knapperne.
Min storesøster var nu god til altid at finde på udveje, så hun gik bare ind i stuen, der vendte vinduerne bort fra stalden, så far og mor ikke kunne se, når der blev lys. Og så prøvede vi ganske forsigtig, for det var en alvorlig sag. Hokus - pokus, så var der lys.

Lysekronen over spisebordet var nok det flotteste, jeg indtil da havde set. Der var en kuppel, der vendte nedad mod bordet, og tre små ovenover der vendte mod loftet, men de blev kun tændt, når vi havde gæster.

Der skulle jo spares alle vegne, så vi fik kun een stikprop (stikkontakt) i hele huset, og den sad i stuen. Mor har fortalt siden, at der var 2 ting, hun fik lov at bestemme: Hun fik et elektrisk strygejern, og så fik hun med megen besvær gennemtrumfet at få en 25 watt pære over spisebordet. For - som hun sagde - hun ville have, så hun kunne se at sy og stoppe strømper om aftenen.

Men ellers var det 15 watts pærer over hele huset. Kun i soveværelset måtte vi nøjes med en 5 watts pære. Det var virkelig natbelysning, så der var ikke noget med at læse i sengen. Men så var der til gengæld noget meget spændende i soveværelset - korrespondance - man kunne tænde ved døren, og så hang der en ledning ned fra loftet over hovedgærdet på sengen. I enden af den ledning sad der en kontakt - ih, hvor jeg syntes, det var smart fundet på.

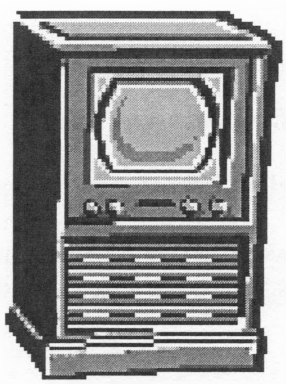

Far fik fat i en gammel radio, men vi skulle som sagt spare på strømmen, så vi måtte ikke høre hvad som helst. De faste programmer, som vi altid hørte, var børnetimen om eftermiddagen. Mor hørte "Kvindernes halve time", og så hørte vi "Pressens radioavis" et par gange om dagen. Og hver lørdag sad vi alle fire og hørte "Familien Hansen" med Ellen Rovsing og Aage Hansen. Og søndag formiddag var det faste program gudstjenesten.

Jo, det var virkelig en revolution i det lille husmandshjem, da vi fik elektricitet.

Klejtrup Husmandsforening

Af Birthe Ømark

I år er det 100 år siden, at Klejtrup Husmandsforening blev stiftet, og derfor har vi valgt at skrive lidt om denne gamle, aktive forening i årets hæfte.

Først lidt om baggrunden for husmandsforeningerne
De store landbrugsreformer omkring starten af 1800-tallet betød, at udviklingen på landet gik hurtigere, end fremskridtets mænd havde drømt om. Udskiftningen af et tusindårigt landsbyfællesskab var lykkedes bedst for gårdbrugerne. Bonden, der fik sin jord samlet og i reglen blev selvejer, lagde flid og voksende dygtighed for dagen, da han først fik sit eget.

Gennem det meste af århundredet steg priserne på landbrugsprodukter, og da det fra 1877 blev anderledes, forstod bondestanden ved sin energiske tilslutning til andelsbevægelsen at vende den hårde landbrugskrise til sin fordel. Andelsmejerier og –slagterier skabte bedre produktions- og afsætningsforhold, som i høj grad skulle komme også husmændene til gode. Små og store bønder gik ind i en fælles stordrift, og et afsluttende led i en stadig større og mere forædlet produktion, og derved tabte herregårdene det forspring, de i århundreder havde haft.

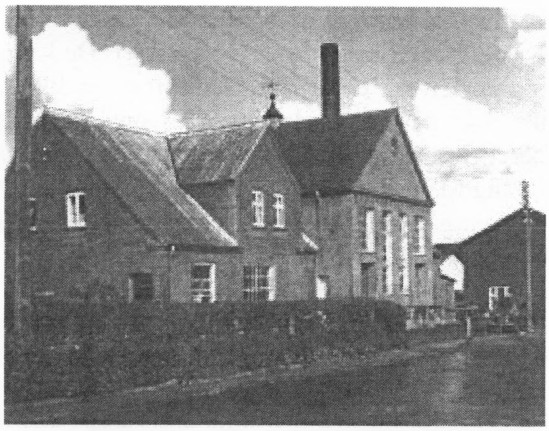

Først sidst i 1800-tallet blev Klejtrup Mejeri en realitet

På samme tid sagde mange husmænd farvel til den underordnede stilling som landarbejder for de egentlige landbrugere. Opmuntret af husmandsbevægelsen valgte de selvstændigheden

De store landboreformer betød også, at husmændene fik mulighed for at få en jordlod på nogle få tønder land. Tidligere havde de fleste husmænd været jordløse landarbejdere. Datiden havde ingen sans for småbruget, men regnede helst kun med herregårde og store bøndergårde. Husmændene var også i det 19. århundrede landarbejdere, dog nu med egen jord. Dog måtte de stadig, indtil hoveriets afskaffelse, arbejde for de større landbrug, ikke blot for føde og klæde, men også for at sikre sig gårdbrugerens trækkraft til drift af deres egen lille jordlod. Lønnen for arbejdet på herregårdene og de store bøndergårde var lav, og udbyttet af de uselvstændigt drevne småbrug var ofte ringe i forhold til udgifterne og anstrengelserne.

Der havde dog længe været tegn på fremgang, ikke mindst takket være landboforeningernes arbejde for småbruget, men de afgørende fremskridt skyldtes andelsbevægelsen og husmændenes egen indsats gennem husmandsbevægelsen. Derved blev det muligt for det mindre landbrug at hævde sig økonomisk.

Husmandsforeningernes oprindelse kan føres tilbage til 23. september 1896, da Danmarks første husmandsforening blev stiftet ved et møde i Klim. Herefter spredte bevægelsen sig som ringe i vandet, og i 1902 stiftedes De Samvirkende Jydske Husmandsforeninger ved et møde i Århus. Det sær-

egne ved husmandsbevægelsen er, at man ikke alene har kunnet samles om et fælles landøkonomisk program, men også har formået at samle medlemmer med vidt forskellige politiske tilhørsforhold og derudfra skabe et fælles socialpolitisk program.

Husmandsforeningernes primære formål var oplysning og videreformidling af viden. Således havde man i foreningerne både planteavlsprogrammer til fremme af oplysning om planteavl, husdyrbrugsprogrammer til fremme og udvikling af både kvægbrug, svineavl og fjerkræavl. Hertil kommer andre økonomiske opgaver såsom udstykningsarbejde, afholdelse af kurser osv. og endelig ting som fællesindkøb af frø, forsikring og meget mere. Udstykningsarbejdet, og dermed etableringen af de første statslige husmandsbrug, startede omkring århundredskiftet. I 1911 fandtes der 5.777 selvstændige husmandsbrug, og her levede 28.000 mennesker.

Endelig fik husmandsforeningerne en stor betydning for de sociale forhold blandt småbrugerne på landet. De kæmpede for husmændenes rettigheder, og en af mærkesagerne var lige retfærdighed for alle og lige skat på lige jord. Ligeledes ønskede man, at "befæste og udvide folkets ret til fædrelandets jord", og "for at lette det arbejdende folks adgang til jord, ydes af staten lån til oprettelse af husmandsbrug etc.", som det fremgår af 25-års jubilæumsskriftet for De Samvirkende Jydske Husmandsforeninger fra 1927.

En anden mærkesag var børnenes vilkår, hvor husmandsforeningerne ønskede lige skolegang for alle børn, og man fik bl.a. indført sundheds- og alkohollære som skolefag.

Takket være husmandsforeningerne blev levestandarden for småbrugerne på betragteligt forbedret, og man fik bedre sociale vilkår.

Klejtrup fik også sin egen husmandsforening, som vi vil se lidt nærmere på i de næste afsnit.

Klejtrup Husmandsforening

Klejtrup Husmandsforening stiftet i 1907, hvilket fremgår af følgende notits fra Hobro Avis torsdag den 7. februar 1907:

> ***"Husmandsforening i Klejtrup***
> *Husmændene i Klejtrup sogn har på et møde i lørdags på afholdshotellet dannet en husmandsforening for Klejtrup og Omegn. Til medlemmer af bestyrelsen valgtes Kristen Nielsen, Fristrup, Niels Peter Christensen, Fristrup, Peder Moth, Fristrup, Villum Petersen, Hejring, Kristian Andersen, Fristrup, Niels Kristensen, Klejtrup og Ole Petersen, Fristrup. Bestyrelsen har konstitueret sig med sidstnævnte som formand og Peder Moth som kasserer."*

Foreningens virke lagde sig tæt op ad de andre husmandsforeninger, og hovedformålene var fremme og udvikling af landbruget. Ved at lave egentlige programmer inden for både plante- og husdyravl og via en omfattende oplysningsvirksomhed i form af landbrugskurser, foredrag osv. sørgede man for, at også de små landbrug fik den nyeste landbrugsviden, og at de ligeledes lærte at stå

sammen og kæmpe for deres fælles interesser. Herved ønskede man at sikre en fortsat udvikling på landet.

For eksempel arrangerede foreningen gerne en landbrugskursusrække om vinteren. Forskellige konsulenter kom og fortalte om forskellige fag, bl.a. havebrug, hegn og læ, frøavl og rodfrugtdyrkning, oplysning om de forskellige planter osv. Der var som regel god tilslutning til sådanne kurser, i 1913 nævner avisen således et antal af små 100 deltagere.

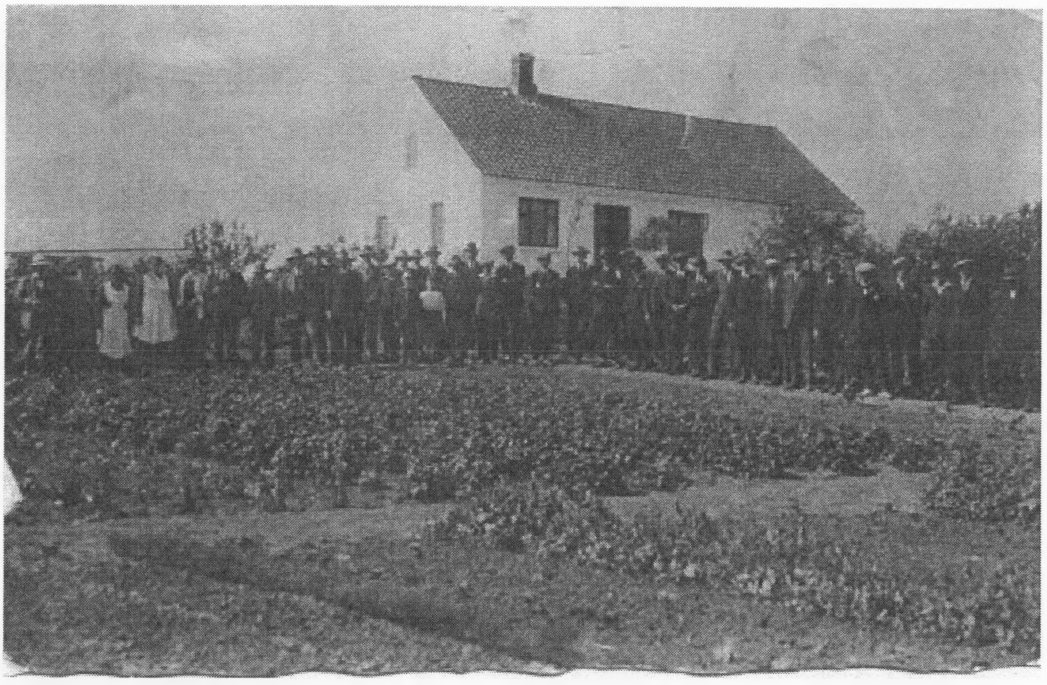

Husmandsforeningens besøg i forsøgshaven hos Christen Thorsen, hvis ejendom var nuværende Diget 4 – tidligere Skårupvej57 (Niels Frandsens ejendom)

En anden måde at formidle ny landbrugsviden på, var ved afholdelse af forskellige udstillinger, særligt indenfor planteavl og havebrug, og det var noget husmandsforeningen gjorde rigtig meget i. Disse udstillinger blev ofte holdt som afslutning på høsten, og avlerne mødte frem for at vise, hvad de kunne præstere. Udstillerne blev præmieret og fik diplom for deres indsats. Der var præmiering dels af hele markbrug og dels af de enkelte grene af produktionen. Konkurrencerne kom således til at virke som en ansporing til at holde markerne så godt som muligt, til at vælge gode stammer og sorter og i det hele til at tage alle midler i brug, der kunne føre til gode og store afgrøder.

Ved disse udstillinger var der, ud over det rent faglige, ofte lidt ekstra i form af folkelige og sociale foredrag, oplæsning, musik m.m., og der hvilede en feststemning over det hele; en høstfest i ordets sande betydning.
En anden vigtig kilde til oplysning var husmandsrejserne, hvor husmandsforeningens medlemmer besøgte en anden husmandsforening og herved gennem samtaler og ved selvsyn kunne se, hvor

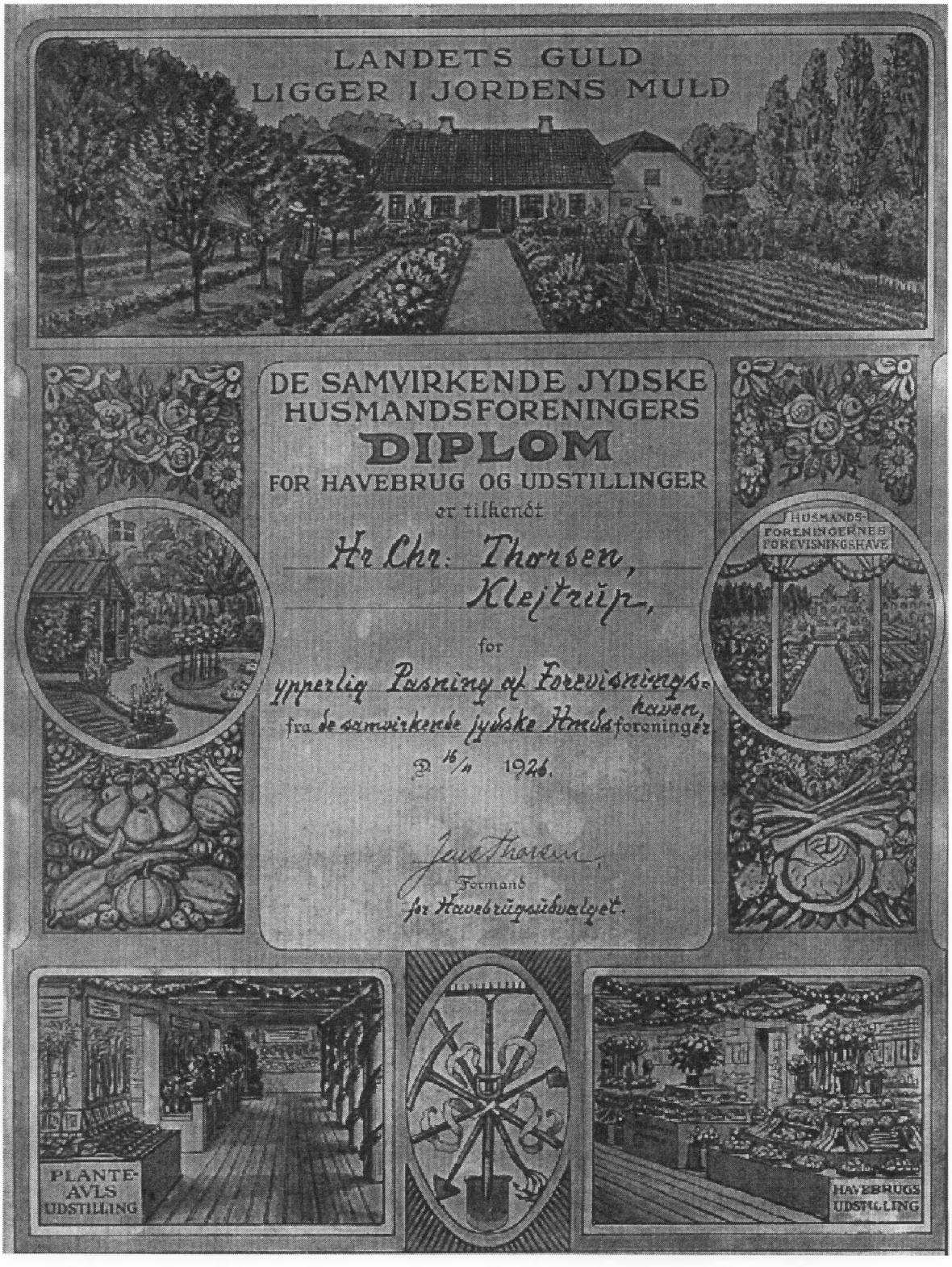

Mange landmænd i Klejtrup sogn fik et lignende diplom for sit landbrug, havebrug o.l. i de år

langt man her var nået, og hvilke tiltag der skulle til for at sikre en fortsat udvikling. I 1919 fik Klejtrup således besøg af en husmandsforening, og programmet fremgår af avisen:

"Fredag den 4. juli 1919

Husmænd på rejse

Til Klejtrup ankommer den 15. et hold rejsende husmænd. Der køres fra Møldrup om morgenen med køretøjer, som husmandsforeningens medlemmer stiller til rådighed. Herfra går turen til Fristrup, hvor P. Knudsen, Morten Christiansen og Ole Pedersens veldyrkede ejendomme tages i øjesyn. Derfra til Hejring for at se Kjeld Kjeldsens smukke have samt 20 bifamilier, og til Klejtrup, hvor holdet modtages af Klejtrup Husmandsforening. Kl. 2 eftermiddag er der middag på hotellet. Derefter beses smukke haver på den historiske ruin ved søen. Kl. 5 holder møller Hermansen foredrag. Derefter går turen igen til Møldrup. For første gang kommer rejsende husmænd til vor egn, lad os vise, at vi er besøget værdigt. Lad alle flag den dag gå til tops for at hilse disse husmænd fra hele landet, også Sønderjylland."

Klejtrup husmændene tog også selv på tur til andre husmandsforeninger, og besøgte bl.a. Mariager og Hadsund i sommeren 1916.

Ligeledes afholdt foreningen f.eks. markforedrag, som det fremgår af følgende notits:

"Tirsdag den 24. juni 1913
Markforedrag afholdes lørdag den 19. juli eftermiddag kl. 3 på husmand C. Serups mark af botanikeren D. Hejn, Løgstør. Ved et fælles kaffebord vil konsulent R. Vester, Låstrup, holde foredrag om gødningsforsøg. Der er gratis adgang for alle (også ikke-medlemmer) til begge foredrag.
På foreningens vegne
P. Hermansen"

Foreningens navn var ikke så sigende, idet det ikke blot var husmænd, der var medlemmer af foreningen. En række af gårdmænd fra sognet var faktisk også med. Det gav en bred forankring i lokalsamfundet og viste, at – på trods af forskelle i økonomi og stand – var målet det samme, nemlig at kæmpe for udvikling af landbruget.

Husmandsforeningerne var på mange måder utroligt fremsynede, og allerede i 1907 blev der på et sendemandsmøde fremlagt forslag om oprettelse af små 2-årige forevisnings- eller forsøgsmarker. Forslaget såvel som en plan for marken blev vedtaget, og allerede året efter blev der anlagt ikke færre end 27 forevisningsmarker rundt om i Jylland. Også her var Klejtrup godt med, for allerede i 1914 anlagde husmandsforeningen en forsøgsmark. Formålet var at hente oplysninger og erfaringer, således at de små jordbrugere lærte, hvordan de med størst fordel kunne dyrke deres jord.

Klejtrup husmandsforening var en særdeles aktiv forening, og ifølge de gamle avisartikler afholdtes der en del faglige arrangementer, og så blev der gerne samtidig holdt fest. Ved disse lejligheder var der gerne indbudte talere, og det var ofte nogle af samtidens kendte personer, ofte politikere eller forfattere. Således blev der i juli 1914 afholdt en stor husmandsfest i Klejtrup med deltagelse af folketingsmanden Klaus Berntsen. Ifølge Hobro Avis var der op mod 500 deltagere, og dagens program lød som følger:

"Lørdag den 11. juli 1914

Klejtrup Husmandsforening
STOR FOLKEFEST

afholdes i Klejtrup lørdag den 18. juli. Deltagerne samles ved Afholdshjemmet kl. 1 præcis. Derfra i procession til festpladserne med musik i spidsen. Foredrag af konsulent Vester, Låstrup, ved Klejtrup forsøgsmark. Politisk foredrag af folketingsmand Klaus Berntsen ved voldstedet ved Klejtrup sø. Efter foredraget bliver der lejlighed til at tage Klejtrups naturskønheder i øjesyn samt til en svingom. God plads til køretøjer og cykler. For god beværtning er der sørget.
Festkomitéen"

Stemningsbillede fra en af de kendte voldfester på Klejtrup Volde i starten af 1900-tallet

Ved andre arrangementer havde man fået så kendte forfattere som Johan Skjoldborg og Jeppe Aakjær til at underholde med oplæsning, så der blev også sørget godt for den kulturelle udvikling. Mange af de store folkemøder, der blev holdt ved Klejtrup volde, havde også udspring i husmandsforeningen. Disse folkemøder nød utrolig stor opbakning, og blandt talerne var ofte nogle af datidens mest kendte politikere og forfattere, såsom konseilspræsident Zahle, folketingsmedlem Poul Christensen og mange andre.

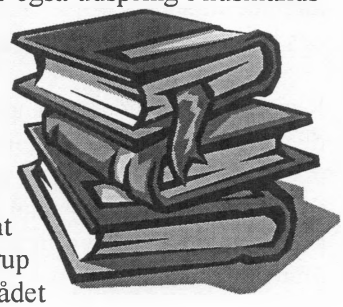

Som jeg tidligere har været inde på, var det en af husmandsforeningernes store opgaver at forbedre de sociale vilkår for landbefolkningen samt at sikre en fortsat social udvikling på landet. Således også Klejtrup husmandsforening, som gjorde et kæmpe socialt arbejde. Skoleområdet

havde stor bevågenhed, og man ville sikre husmandsbørn lige så god undervisning og muligheder som alle andre børn. Allerede i 1911 holdt foreningen derfor et møde vedrørende forholdet mellem skole og hjem, hvor indbudte talere holdt foredrag om skolegangens vigtighed samt nødvendigheden af at bruge penge hertil.

Fra referatet af generalforsamlingen i 1918 nævnes:

> *"generalforsamlingen vedtog at rette en opfordring til sognerådet om, at kommunen anskaffer bøger og skiftesko til samtlige børn i skolen"*

Så husmandsforeningen fik virkelig stor betydning for udviklingen på landet.

P. Hermansen – formand og forkæmper for de små

Ane Kirstine og Peder Hermansen ved deres sølvbryllup

Det store sociale engagement var et kendetegn for husmandsforeningen, og særligt én mand satte fokus på vigtigheden af at sikre bedre levevilkår, også for de små. Det var mølleren, P. Hermansen,
som allerede tidligt i foreningens historie blev valgt ind i bestyrelsen (vist i 1911, red.). P. Hermansen var en mand med sine meningers mod, han kæmpede for samfundets svageste, han var radikal, men blev senere glødende socialdemokrat, og først og sidst var han en ildsjæl. P. Hermansen var i en årrække repræsenteret i "Børnenes og de Forurettedes Værn" – en organisation under husmandsforeningerne, som kæmpede de allersvagestes kamp, og som i øvrigt blev ledet af den kendte børnesagsforkæmper Peter Sabroe. Blandt de mange sager, som dette værn involverede sig i, var bl.a. sager om mishandling af børnehjemsbørn, understøttelse til enlige mødre og enker, mægling i tvister mellem husbond og medhjælpere osv.

P. Hermansen blev hurtigt formand for Klejtrup husmandsforening, og han satte sit præg på foreningens sociale engagement. I lokalhistorisk forenings store arkiv med avisartikler nævnes utallige eksempler på sager, hvor husmandsforeningen har involveret sig; tit i samarbejde med andre husmandsforeninger og ofte på Hermansens initiativ.

Således var der i sommeren 1913 en del skriveri om en ung soldat fra Aalborg – rekrut nr. 76 – der var blevet idømt først 6 års forbedringshus for at have opfordret til at give en sergent en lussing. Det var en sag, der optog sindene, og P. Hermansen mente, der burde gøres noget. Han ville skrive et bønskrift til kongen, og det lykkedes ham at samle 11.000 jyske husmænds underskrift. I alt 150 jyske husmandsforeninger støttede sagen, og indsatsen belønnedes, idet kongen i juni 1913 benådede rekrut 76.

Da 1. verdenskrig brød ud i 1914 viste husmandsforeningen igen sit sociale ansvar, og på generalforsamlingen det år blev det besluttet, at foreningen skulle hjælpe, hvor det var tiltrængt. Følgende fremgår af referatet:

> *"Det vedtoges, at hvor manden er indkaldt, skal der høstes, tærskes, pløjes og sås akkurat til samme tid, som om manden havde været hjemme. Foreningens medlemmer bør hjælpe til overalt."*

Og der er mange andre eksempler på husmandsforeningens engagement og kamp for at forbedre levevilkårene for husmændene og de små i samfundet.

Endelig bør det også nævnes, at husmandsforeningen tog initiativ til oprettelse af en ungdomsskole, som afholdt kurser for egnens unge om vinteren.

Politik og splittelse

I 1917 fejrede Klejtrup husmandsforening sit 10-års jubilæum – formanden i jubilæumsåret hed stadig P. Hermansen. Ikke så længe efter begyndte der så småt at opstå interne problemer i husmandsforeningen. Dette skyldtes en begyndende "politisering", sandsynligvis forårsaget af netop møller Hermansen.

Foreningen var naturligvis til en vis grad politisk engageret. Dog havde selve det politiske ikke været så fremherskende, som det nu efterhånden blev. Møller Hermansen var i begyndelsen radikal som flere af de andre medlemmer, men han blev med årene glødende socialdemokrat. Denne stigende politisering af foreningens aktiviteter faldt mange af medlemmerne for brystet – de syntes, at den gode møller blandede lidt for meget politik ind i tingene – og de forsøgte hele tiden at holde fast i husmandsforeningens oprindelige grundlag og virke.

Husmændene gør Oprør.

En ny Husmandsforening dannes i Klejtrup.

Husmændene forlader den socialistiske Møller.

I 1920 kom det så vidt, at husmændene nærmest gjorde oprør over den tiltagende politisering. Disse husmænd dannede derfor en ny forening – Fristrup Husmandsforening – stiftet 20. april 1920. Den første formand for den nye forening var Christian Serup.

I Klejtrup Husmandsforening faldt gemytterne efterhånden til ro; året efter valgte man en ny formand, nemlig Christen Thorsen, som sad på posten gennem en lang årrække. Thorsen var formand ad flere omgange, og han var en helt anden type end P. Hermansen; han lagde heller ikke skjul på sine meninger, men var mere "jordbunden", knap så politisk udfarende, og han lagde hovedvægten på foreningens faglige virke.

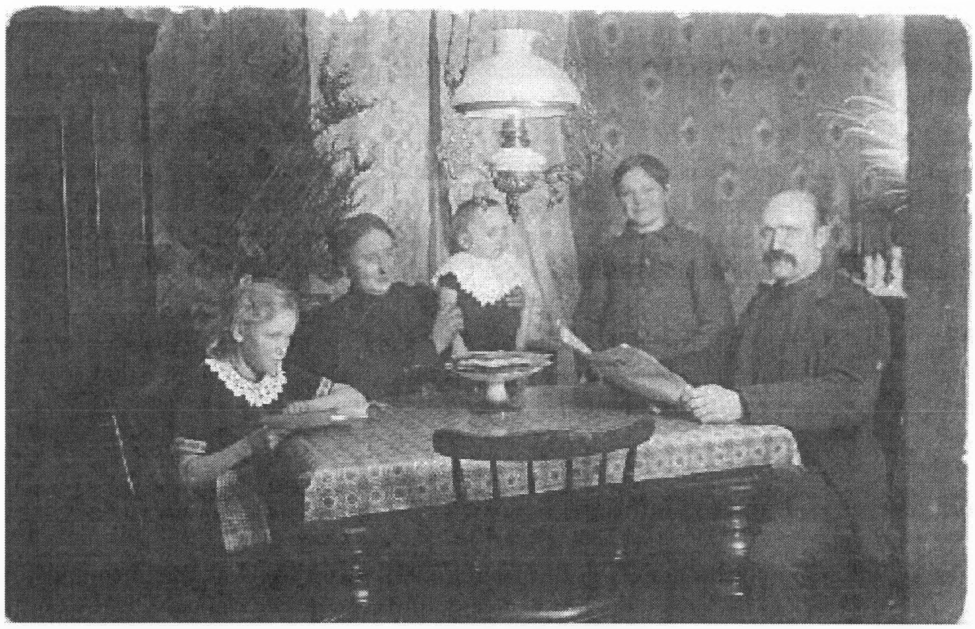

Christen Thorsen med familie

P. Hermansen var stadig medlem af foreningen, og havde fremtrædende poster som både amtsrepræsentant og sendemand, ligesom han også stadig var formand for "Børnenes og de Forurettedes Værn".

I 1932 kunne Klejtrup Husmandsforening fejre sit 25-års jubilæum – og formanden hed stadig Christen Thorsen. Gemytterne var faldet så meget til ro, at møller P. Hermansen var blevet udnævnt til æresmedlem. Jubilæumsfesten blev holdt på hotellet med over 100 deltagere, og Hermansen holdt festtalen. I det følgende nævnes lidt fra hans tale, som fortæller lidt om foreningens betydning:

> *"I 1913 deltog foreningen for første gang i sognerådsvalget, og fik valgt hele tre repræsentanter til stor overraskelse for det store hartkorn, og vi var i den anledning genstand for adskillige overfald, der bl.a. resulterede i, at der i løbet af en måned måtte holdes ikke mindre end 14 sognerådsmøder. Man ville gerne have vore repræsentanter smidt ud igen, men selvfølgelig lykkedes dette ikke, og de, der foranstaltede spektaklet, fik sig en stor dukkert"*

Og mere fra talen:

> *"I hele kommunen er der kun 40 gårdmænd, men 150 husmænd og andre småmænd, og der kan vel ikke være stort at sige til, at disse gerne vil være medbestemmende om,*

hvorledes de kommunale midler skal forvaltes..... Det arbejde, den danske husmandsbevægelse har udrettet, er for alvor stort. Førhen var husmandshjemmene upåagtede smårønner, tækket halvt med lyng og halvt med halm, og deres indehavere blev ikke rådspurgt om noget som helst. Fra at have 2-3 køer for 25 år siden er husmændene nu nået frem til at have en halv snes køer, og lignende fremskridt er også opnået på andre områder. Ved siden af dette har husmændene skaffet sig indflydelse på landets lovgivning."

Husmændene havde i løbet af relativt få år fået en betydelig indflydelse, ligesom deres levevilkår var blevet tydeligt forbedrede.

Efter den politiske uro blev hovedvægten igen lagt på det oprindelige, faglige arbejde, nemlig formidling af viden indenfor både planteavl og husdyrbrug. Og sådan udviklede husmandsforeningen sig stille og roligt gennem de næste mange år til en solid og meget indflydelsesrig samarbejdsparter indenfor mange forskellige områder af landbruget.

I 1952 blev Klejtrup og Fristrup husmandsforeninger slået sammen, og det nye navn blev Klejtrup og Omegns Husmandsforening. Der blev holdt stiftende generalforsamling i den nye forening den 19. januar 1952, og den første formand blev Aage Worsøe.

Husbondafløseren – et helt nyt koncept

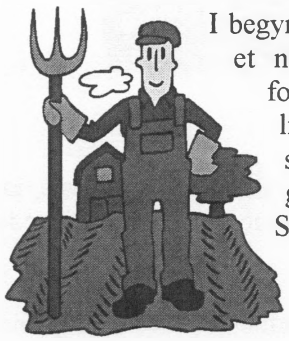

I begyndelsen af 1950'erne fremkom Klejtrup og Omegns husmandsforening med et nyt koncept, nemlig husbondafløseren. På en generalforsamling vedtog foreningen at indgå et samarbejde med et af medlemmerne, hvis brug var så lille, at det ikke kunne give ham fuld beskæftigelse. Han overtog overtaget stillingen som husbondafløser, når de øvrige medlemmer af foreningen på grund af sygdom, ferie eller lignende ikke selv kunne passe bedriften. De Samvirkende Jydske Husmandsforeninger skrev ligefrem et notat om dette koncept – husbondafløser på foreningsbasis:

*"**Husbondafløser***

Klejtrup Husmandsforening har haft husbondafløser i godt et halvt år, og i betragtning af at det er noget helt nyt, er det gået godt.

Den mand, der er antaget, er en husmand med 8 tdr. land. Han er antaget for et år, og han får 3,50 kr. i timen på hverdage og 4,00 kr. om søndagen, beregnet fra hjemmet til han er hjemme igen. Det vil sige 15-18 kr. om hverdagen, når det kun er pasning af husdyrene, hvad der er det mest almindelige.
Der er ingen, der har givet udtryk for, at det er for dyrt, og han har været flittigt benyttet, bl.a. har han passet bedriften for flere familier, mens de var på ferie, men det almindelige er en enkelt dag eller måske bare en halv dag.
Den normale regel er, at han skal have besked mindst to dage forud, og gerne før så han kan indrette sig derefter. Men i sygdomstilfælde, der pludselig kommer på, kan han tilkaldes med det samme, og i sådanne tilfælde laver han alt forefaldende arbejde, der er brug for.

Foreningen har 60 medlemmer, og det har vist sig, at medlemmernes behov stort set har svaret til, hvad han har kunnet overkomme.

Ønsker man nærmere besked, er formanden for Klejtrup husmandsforening, Kristian Bryld Mortensen, villig til at tage ud og fortælle derom, og prisen for et besøg er sat til 35 kr. + rejse."

Jordbrugernes Fællesmekanisering

Nogenlunde samtidig med dette er Klejtrup husmandsforening blandt initiativtagerne til endnu et nyt koncept og en helt ny forening – nemlig Jordbrugernes Fællesmekanisering. Denne nye forening blev stiftet på et møde i Randers den 22. juli 1952, og dens hovedformål var at yde faglig og teknisk bistand i forbindelse med oprettelse af maskinfællesskaber. Jordbrugernes Fællesmekanisering skulle arbejde i tilknytning til husmandsforeningerne, og blev stiftet som følge af landbrugets stramme økonomiske vilkår i forbindelse med de voksende arbejdskraftproblemer.

Første husbondafløser på foreningsbasis

Klejtrup husmandsforening ved Viborg har ordnet sig med fast husbondafløser og er samtidig på vej ind i en ny form for fælles mekanisering.

Det ville være alt for dyrt for den enkelte husmand/landmand at anskaffe sig alle landbrugsmaskiner, men ved at gå ind i et maskinfællesskab enten på foreningsbasis, ved oprettelse af større andelsmaskinstationer eller via samarbejde mellem de enkelte landejendomme kunne man etablere en fælles maskinpark, hvor den enkelte landbruger kunne leje maskiner. Husmandsforeningens formand Kristian Mortensen fortæller om konceptets tilblivelse:

"Fællesmekaniseringen tog sin begyndelse i 1952, da vi var to mand, der stod overfor at skulle købe en traktor. Vi havde valget mellem at købe en lille traktor hver for sig eller en større i fællesskab, og vi valgte det sidste. Vi købte traktor, plov, harve og tromle; derefter blev vi klar over, at det blev klogest at købe nye maskiner frem for at lave de gamle om. Da det tidspunkt kom, hvor vi havde de maskiner, vi skulle bruge i den almindelige drift, blev vi klar over, at skulle vi udnytte de større maskiner, måtte der en større sammenslutning til. Det blev derfor naturligt, at vi lod husmandsforeningen stå som indkøber og formidler af de maskiner, vi købte."

Fællesmekaniseringen blev en stor succes, og husmandsforeningen fik en ny og anderledes rolle, men ikke desto mindre mindst lige så vigtig en rolle.

Andelsselskabet Grøn Kost

Nok blev fællesmekaniseringen en stor succes for husmandsforeningen, men en endnu større succes blev salgscentralen Grøn Kost – et nyt initiativ fra Klejtrup Husmandsforening, som endnu engang optrådte som pioner på et nyt område. Idémanden bag salgscentralen var den initiativrige formand Kristian Mortensen, og baggrunden herfor var, at landbrugsprodukter på daværende tidspunkt var inde i en ugunstig kurs, og mekaniseringen i landbruget gav husmændene ledige stunder. Og det kunne man lige så godt udnytte.

Selve idéen til en sådan salgscentral fik Kristian Mortensen under sit arbejde som rejsesekretær for De Samvirkende Jydske Husmandsforeninger. På sine ture rundt i landet lagde han mærke til, "at mange områder er fuldstændig underudviklede med grøntsager, og dertil kommer, at der er store muligheder gennem eksport. Grøntsager er i dag så at sige den eneste landbrugsvare, der er en god avance på at eksportere."

Tanken bag salgscentralen var, at man ville begynde at dyrke grøntsager i stedet for korn, etablere en pakkecentral, hvor man rensede og pakkede grøntsagerne, og endelig sælge produktionen til forskellige aftagere.

Grøn Kost blev etableret i marts måned 1963 af en kreds af familiebrugere i tilknytning til husmandsforeningen. Pakke- og salgscentralen havde til huse i Holger Sørensens ejendom på Skårupvej 23 i Klejtrup.

Sine og Holger Sørensen husede Grøn Kost i deres udbygning på Skårupvej 23

Forud for starten havde Kristian Mortensen foretaget en række undersøgelser, ligesom han havde kontaktet en række interesserede aftagere af produktionen. En af de store aftagere af produktionen var FDB, og grøntsagerne fra Klejtrup blev således solgt over det meste af Midt- og Nordjylland.
Fra starten meldte 17 landmænd sig som andelshavere med et areal på i alt 27-28 tønder land, og i løbet af det første halve år steg medlemstallet til 112 og arealet til imponerende 1116 tønder land. Grøn Kost ydede avlerne alt mulig hjælp til grøntsagsproduktionen; der blev stillet havebrugskonsulenter til rådighed, lige som selskabet havde to gartnere til rådighed i det daglige arbejde. Disse skulle planlægge produktionen, bedømme jorden og rådgive om, hvilke grøntsager, der passede til hvilken jordtype. Husmandsforeningen stillede maskiner til rådighed, ligesom der blev foretaget fælles frøindkøb.

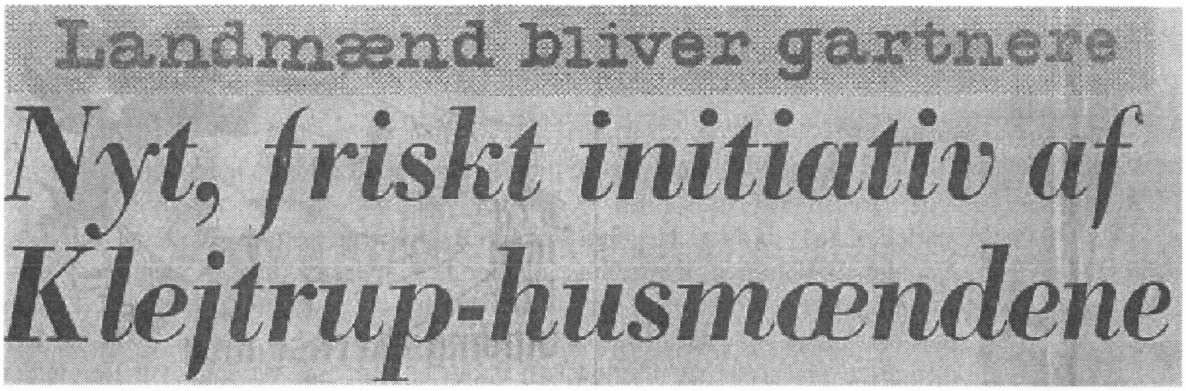
Landmænd bliver gartnere

Nyt, friskt initiativ af Klejtrup-husmændene

Det var naturligvis ikke hensigten, at den enkelte avler skulle overgå til udelukkende grøntsagsproduktion; tanken var, at eventuel overskydende jord/arbejdskraft skulle udnyttes til denne særlige produktion.

Grøn Kost blev en forrygende succes, og allerede det første år blev der truffet aftale om, at Grøn Kost som minimum skulle præstere en leverance på følgende:

243 tons kartofler, heraf 50 tons nye – 17 tons løg – 9 tons skalotteløg – 47 tons hvidkål – 30 tons rødkål – 50.000 stk. blomkål – tons nye gulerødder – 70 tons vintergulerødder – 5,4 tons rødbeder – 7 tons selleri – 35.000 stk. porrer – 10-15 tons asier og agurker.

Grøn Kost beskæftigede 5-6 ansatte plus chauffører. Det var "grønne" tider, og økologi-tanken var begyndt at spire. Interessen for projektet var stor – også fra pionerer indenfor økologien i København.

Pakkecentralen i Holger Sørensens udhus var dog ikke helt lovlig, idet loftshøjden var for lav. Da ingen havde klaget, gik det dog i nogle år, men i 1965/66 tog bestyrelsen for Grøn Kost beslutning om at flytte centralen. Den flyttede til Vammen gml. mejeri, og Kr. Mortensen gik af som formand. Grøn Kosts nye formand blev en fra Vammen og ændrede efter et stykke tid navn. Hermed var Grøn Kosts æra i Klejtrup forbi.

Husmandsforeningens afvikling
Affolkningen på landet og opkøb af husmandsbrugenes jorde gjorde, at antallet af medlemmer med årene faldt.

Klejtrup og Omegns Husmandsforening blev i 1985 lagt sammen med husmandsforeningerne for Møldrup, Roum, Hersom og Bjerregrav og senere igen sammen med Skals. Foreningen fik navnet 'Sydhimmerlands Familiebrug'.

En meget aktiv og engageret forening, som ofte agerede som foregangsmand og pioner, og som ikke var bange for at gå nye veje, måtte bukke under for "tidens tand". Klejtrup Husmandsforening var ikke længere en selvstændig enhed.

Det stod der i avisen ....

For 95 år siden...
Mandag den 5. august 1912:

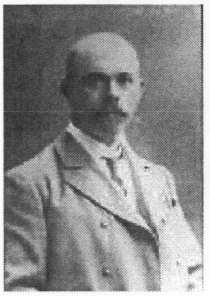

Læge Hegelund-Lange trækker tænder ud midt på landevejen

Forleden dag, da læge Hegelund-Lange fra Klejtrup kom cyklende ad vejen fra Lindum til Vammen, mødte han uddeler J. P. Jensens karl fra Vammen Brugsforening, der var på vej til Onsild. Karlen havde en frygtelig tandpine, hvilket han beklagede sig over til lægen, som beredvilligt stod af cyklen, hvorefter han og karlen placerede sig i vejgrøften under et stort træ, og snart var tre tænder fjernede af karlens mund, hvorpå de hver drog sin vej.

For 90 år siden...
Hobro Venstreblad – d. 14. juni 1917:

På Tjele Langsø

Lindum har nu oplevet at se en båd blive bygget; den er allerede løbet af stabelen og gledet ud i Langsøens vover, hvor den skal gå i langfart mellem byerne Bigum og Vinge.

For 85 år siden...
Tirsdag den 22. august 1922:

En lille ballade i Klejtrup

Forleden aften fandt en lille, lystig ballade sted på offentlig gade i Klejtrup. En af byens hjerteknusere var ude på vejen for at lufte sin pigelil, men var så uheldig at møde dennes moder, som var kommet til byen for at rekognoscere. Først strømmede der et ordforråd ham i møde, som ikke findes i nogen ordbog, og så fik hjerteknuseren det første "skud" under næsen, og straks efter faldt det næste i form af en knaldende lussing. Det talrige publikum, der var lokket til ved kampens gny, hilste angrebene med et rungende HURRA. Møller Hermansen, der viste sig på arenaen, overtog rollen som den elskendes beskytter, ellers er det ikke godt at vide, hvorlunde det var endt. Vor møller har således vist, at han også kan løse andre opgaver end dem, der hidtil har hvilet på hans skuldre.

Torsdag d. 28. sept. 1922:

Plads søges

straks eller 1. nov. til en 12 års dreng hos et par enlige folk helst i Hvornum eller Klejtrup.

Laurs Jensens enke
Klejtrup pr. Hobro

For 80 år siden...
Hobro Venstreblad – 8. januar 1927:

Forlovelse

er indgået mellem frk. Mary Herold, Hærup og ungkarl N. M. Nielsen, Fristrup (***Red.: Erna Thy, Herdis Fomsgaard og Jens Nielsens forældre***)

Himmerland – tirsdag d. 18. januar 1927

Lejligheds-Udsalg

til smaa Priser i Klejtrup Herreekviperings-Forretning.
Grundet paa Udvidelsen af mine Butikslokaler afholdes fra D. D. til 5. Februar et stort Realisationsudsalg.
Et Parti udrangerede Herrekonfektion, 65 Klædninger à 25–65 Kr. pr. Sæt.
25 Regnfrakker og Ulsters fra 40–65 Kr.
25 Drenge-Habitter fra 10–28 Kr.
Manchetskjorter fra 3 Kr.
Bløde Hatte fra 3½ Kr.
Et Parti Box Herrestøvler fra 14,50 Kr. pr. Par.
Paa alle Varerne gives under Udsalget 15 % Rabat.
Kun mod kontant.

Klejtrup, d. 18. Januar 1927.

C. M. Christensen. Telf. 8.

Himmerland – mandag d. 7. marts 1927

Sommertegn

I dag er den første sommerhat promeneret på strøget i Onsild, meddeler man os.

Himmerland – fredag d. 23. december 1927

23 ænder i to skud

Forleden opdagede gdr. Jens Rovsing, Hærup, at der i en våge på Hærup sø var samlet en flok ænder. Han tog sin bøsse og gik ud for at søge at komme dem på skud. Dette lykkedes, da det var tåge, og han nåede at affyre de to skud. Ved at indsamle byttet viste det sig, at der lå 21 ænder på valpladsen og flere var anskudt og indfangedes af ålestangere.

For 75 år siden...

Himmerland fredag d. 11. marts 1932:

Ligningsprocenten

Skatteligningen er afsluttet. I Klejtrup er procenten fastsat til 4,4 mod 4,3. (***Red.: Ja, den er unægtelig noget højere nu..)***

Himmerland torsdag d. 28. april 1932:

Hejring og Fristrup Fodboldforening

afholder bal på Klejtrup hotel onsdag den 4. maj.

Bestyrelsen

Red.: Jo, der var fodboldklub i Hejring og Fristrup, men hvordan var styrkeforholdet mellem dem og Klejtrup?

Himmerland mandag d. 23. maj 1932:

Fodbold

Ved en fodboldkamp i går i Hejring mellem Hejring-Fristrup Fodboldklub og Klejtrup Idrætsklub vandt Klejtrup med 10 – 0.

Himmerland fredag d. 30. september 1932:

Uret på Klejtrup kirke

er nu sat op, og man kan høre dets slag i 2 – 3 km afstand. Urskiven stammer fra Jægerspris slot, og værket er fra en herregård på Fyn og forsynet med årstallet 1749. Det er den landskendte fabrikant Bergtram Larsen, København, der har leveret uret.

For 70 år siden...

Hobro Avis – 10. august 1937

Drukneulykke i Klejtrup sø

Drengene på Volden hørte råb om hjælp og så et par hænder stikke op af vandet

Kæresten og hendes søster var nær omkommet

I aftes var den 35-årige Marinus Jørgensen, søn af P. Jørgensen i Fristrup, taget ned til Klejtrup sø sammen med sin forlovede, Dagmar Hansen. Endvidere var P. Jørgensen, Marinus' broder samt Dagmar Hansens søster med, og Marinus Jørgensen var gået ud for at bade. Bunden er somme steder fyldt med huller, og Marinus Jørgensen faldt ned i et af dem. Et stykke tid kæmpede han for at holde sig oven vande, men så sank han til bunds, og han var for længst død, da han halvanden time efter blev bjerget i land.

Faderen og de to kvinder var inde på strandbredden ved at rette an til at spise den medbragte mad; de blev opskræmt af Marinus' råb om hjælp. Dagmar Hansen kastede sig fuldt påklædt i vandet og vadede ud for at komme sin kæreste til hjælp, men også hun faldt i et hul, hvor hun ikke kunne bunde, og det var i sidste øjeblik, hun blev reddet op.

De vidste, han før havde været redningsmand

To drenge, den 12-årige Morten Erik Schreiber og den 10-årige Jens Provst Christensen, lå i et telt på Klejtrup Volde, da de blev opskræmt af nødskrigene fra søen. De løb udenfor teltet, og så en mand et stykke ude i vandet. De kunne dog kun se hans hænder over vandoverfladen, og kort efter forsvandt manden helt. Drengene løb alt, hvad de kunne, over til en nærliggende ejendom for at tilkalde ejeren, Søren Poulsen (*Red.: Verdenskortets skaber)*. De vidste, at han tidligere havde reddet en dreng fra at drukne i søen.

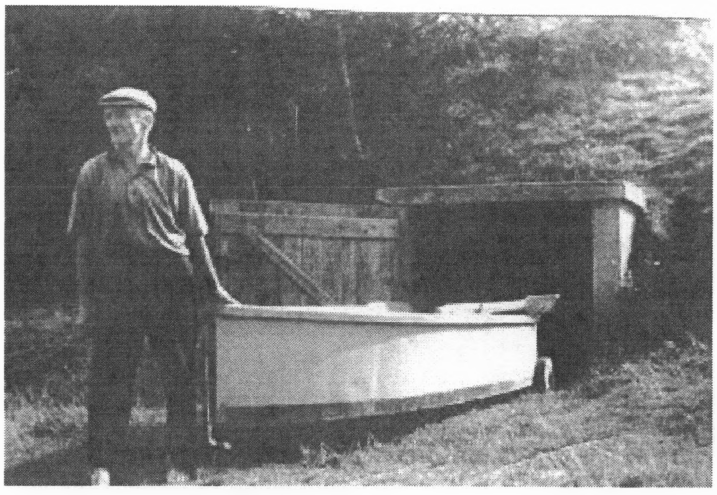

Søren Poulsen med sin redningsbåd ved "redningsstationen" ved Klejtrup Volde

Poulsen stod med sin cykel, parat til at køre op i byen med en kurv æg, men da drengene kom styrtende og fortalte, hvad de havde set, smed han træskoene og løb hen til ulykkesstedet. Så snart han kunne se søen, fik han øje på et stykke grønligt tøj, der flød på vandet, og han så tillige en kvinde, der fortvivlet råbende vadede udefter.

Reddede den bevidstløse kvinde i land

Søren Poulsen kastede sit tøj, vadede så langt ud, han kunne bunde, og gav sig så til at svømme hen til den forreste af de to kvinder. Det var Dagmar Hansen, der var lige ved at drukne, og hun lå under vandet som bevidstløs. Poulsen fik hende op og bragt ind til bredden, hvor der blev foretaget oplivningsforsøg, og imidlertid var læge Repholtz, Klejtrup, kommet til og fortsatte behandlingen.

Poulsen gik så ud for at finde Marinus Jørgensen. Det viste sig at være vanskeligt. Der var kommet flere til stede, og en ung mand, Christian Jänichen, fortsatte eftersøgningen, medens Poulsen fik fat i en båd. Han lod båden ro hen over ulykkesstedet og opholdt sig imens i vandet, idet han støttede sig til båden med den ene hånd og førte en haverive med den anden hen over søens bund. På den måde lykkedes det at få tag i Marinus Jørgensen, og han blev bragt til land. Han havde ligget næsten halvanden time i vandet, og det var øjensynligt, at han var død.

Hårdt medtaget, men i bedring
Ambulancen fra Hobro var blevet tilkaldt og førte Dagmar Hansen til sygehuset. I aftes nærede man ængstelse for hendes tilstand, idet hun ikke blot var meget oprevet over den frygtelige hændelse, men også var medtaget af det vand, hun havde slugt. Hun har dog tilbragt en god nat på sygehuset, og lægerne udtalte i morges, at hendes tilstand var tilfredsstillende.

Søren Poulsen modtog for otte år siden en belønning på 400 kr. fra Carnegiefonden samt et sølvbæger fra Justitsministeriet, fordi han dengang reddede en dreng fra at drukne i søen.

For 70 år siden…
Viborg Stifts Folkeblad – 15. juni 1937

Vejregulering i Klejtrup

I anledning af Regulering og Tjæring af Vej Nr. 1 ***(Red.: Viborgvej)*** gennem Klejtrup By har Sogneraadet indhentet Tilbud paa Opsætning og Levering af Kantsten. Arbejdet blev overdraget til A. Balle og Anton Andersen, Klejtrup for 1 kr. pr. løbende Meter. Flytning og Anbringelse af de gamle Kantsten blev overdraget til Alfred Christiansen, Valdemar Christensen og Marius Andersen, Klejtrup for 30 øre pr. løbende Meter. For Byens Vedkommende er det et i mange Aar ofte fremsat Ønske, der nu gaar i Opfyldelse.

For 60 år siden…
Viborg Stift Folkeblad – 28. nov. 1947

Til Klejtrup fra U.S.A

19 år i Amerika og med i krigen mod Japanerne

I går vendte ekviperingshandler Christensens søn, murer Harry Christensen, hjem til Klejtrup på besøg efter 19 års ophold i Amerika, hvor han har oplevet en del. Han rejste hjemmefra som 18-årig og kom straks i arbejde og befandt sig så godt i Amerika, at han giftede sig. Hans kone og deres barn er ikke med på turen til Danmark.
I 1994 blev Harry Christensen indkaldt til Hæren. Efter uddannelse som infanterist blev han sendt til Phillippinerne, hvor japanerne siden 1941 havde gjort store fremstød og var eneherrer på øen, da amerikanerne begyndte en modoffensiv, som uden standsning førte til en fuldstændig nedkæmpning af de japanske besættelsestropper. Det var en bitter kamp, idet så godt som ingen japanere overgav sig levende eller nogen sinde kom levende bort fra øerne. Efter 15 måneders kampe uden hjemorlov

var den unge dansker den 28. december 1945 mellem de tropper, der blev ført tilbage til Amerika, efter at de sidste japanere var blevet nedkæmpet.
Da krigen var forbi, begyndte Christensen på sit gamle håndværk som murer. Staten tilbød i øvrigt alle hjemvendte soldater den uddannelse, de overhovedet kunde ønske, lige meget om målet var at blive professor eller skrædder, men en del foretrak at tage fat på det daglige arbejde med det samme, og murere kan få alt det, de vil bestille, fortæller Harry Christensen.
For fire dage siden begyndte Harry Christensen rejsen hjem, ført med flyvemaskine til New York. Det var en hård tur, hvor maskinen i 2 timer kredsede over New York uden at kunne lande. Derefter igen med flyvemaskine med mellemlandinger i New Foundland og på Island inden landingen i Kastrup Lufthavn tirsdag aften. Harry Christensen forældre, en søster og en svoger tog imod ham i lufthavnen, og alle rejste om natten med båd til Århus.

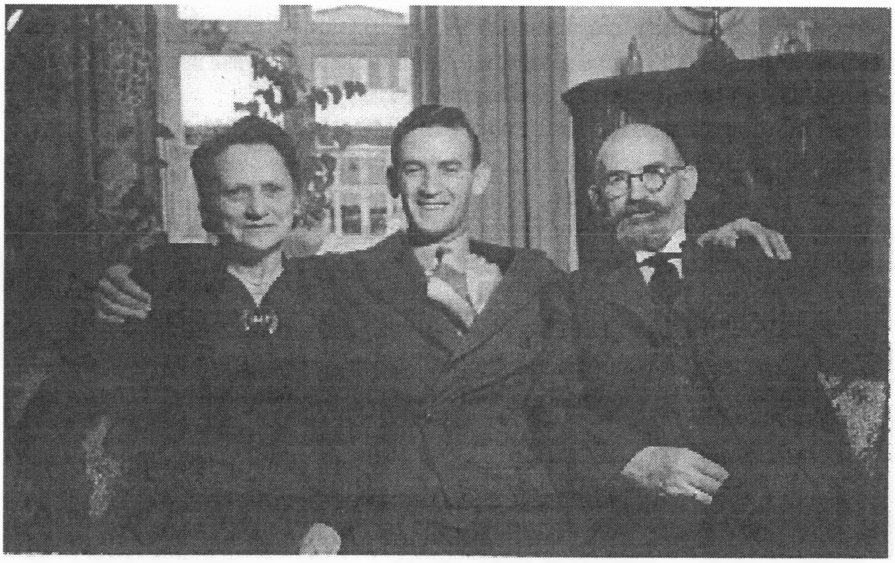

Pouline og Skrædder Chr. Christensen med sønnen Harry

Død og begravelse

Af Mona Finderup

Død og begravelse er ikke i nutidens Danmark noget, man snakker om, men går vi blot 100 år tilbage, var disse begreber nogen, der havde en naturlig plads i samfundet. I 1800 tallet blev de fejret som en anden fest - nok også, fordi man havde et helt andet syn på liv og død.

Noget af det første, en nygift husmoder sørgede for, var, at ligklæderne var i orden, og når man besøgte hinanden, var det ikke usædvanligt at få stillet det spørgsmål: "Vil du ikke se mine ligklæder?" - og så blev det taget frem fra standkisten til almindelig beundring. Også det, at man havde ligkisten stående, var almindeligt. Den kunne altid bruges til opbevaring af korn og blev ikke sjæl-

dent brugt til gæsteseng!

Ligesom ved livets andre store begivenheder tog man varsler: hvis lyset foran en jule- eller nytårsaften pludselig gik ud, ja så vidste alle, hvad det betød. Ligeså dette med at man var 13 til bords, (det er der stadig masser af mennesker, der forsøger at undgå, om ikke andet, kan man tage en teddybjørn med.) og stadig kan man også rundt om i landsbyerne høre: nu er der gået 2 bort, hvem bliver den 3.?

I gamle dage sørgede man også for, at den døende fik besøg af præsten. Når så døden indtraf, begyndte forberedelserne til begravelsen. I helt gamle dage blev man lagt på strå, dvs. man bredte strå ud over et bord, lagde et lagen over og en hovedpude. Herpå blev den døde lagt, dækket til med et lagen, for så senere at blive lagt i kiste. Spejle og billeder blev dækket til med hvide stofstykker, og vinduerne dækket med lagner. Alle ure blev sat i stå, intet i huset måtte gå rundt. Ved hovedet satte man et lille bord med mindst 2 lys. Var den døde en barselskvinde, fik hun linned, saks, nål og tråd med i kisten, hun skulle jo kunne sørge for sit ufødte barn.

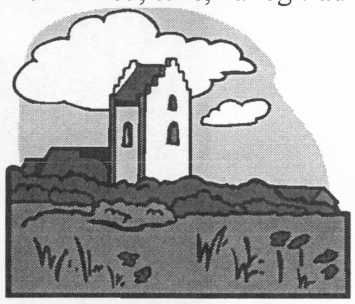

Mange gange var man også nervøs for gengangere. Man forsøgte mange muligheder for at forhindre den døde i at vende tilbage: Der kunne stikkes nåle i fodsålerne, man kunne binde storetæerne sammen eller sørge for, at der kom en ordentlig portion hørfrø i kisten. Den døde skulle tælle alle frøene, før det blev muligt at gå igen.

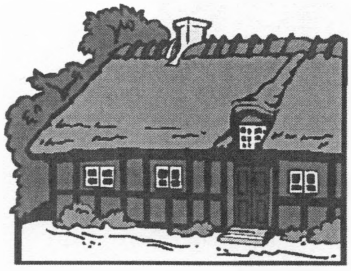

Nogle egne i landet havde den skik, at kisten ikke måtte føres ud gennem døren. I stedet lavede man hul i væggen eller tog et vindue ud, og når så kisten var kommet ud og blevet kørt til kirke, gik man i gang med at mure hullet til. Så kunne afdøde i hvert fald ikke finde hjem igen.

Indtil langt ind i 1800-tallet blev kisten ført direkte til graven, hvor præsten foretog jordpåkastelsen og evt. prædikede over vedkommende. Men det fik han ekstra betaling for.

I 1722 i Tilst skete det for første gang, at der blev ringet med kirkeklokken, da liget blev ført til graven. Det var en stor ære, som der skulle betales ekstra for. Omkring 1850 blev en af byens notabiliteter begravet i Middelfart, og der blev ringet med alle 3 kirkeklokker.

I aftægtskontrakterne ser vi helt op til 1930erne vendingen: Den nye ejer af gården er pligtig for egen regning at bekoste vor anstændige og hæderlige begravelse efter egnens skik og brug for vor stand. Det kunne blive en bekostelig affære. I 1830erne startede en begravelse kl. 10 formiddag, så kom gæsterne, og de blev beværtet med kage, øl og brændevin, hvorefter der blev budt ind til frokost bestående af hønsefrikassé, store sulefade med flæsk, kød, rullepølse, røget fårelår m.v. hertil igen øl og brændevin, nogle steder var bordet dækket i hesteskoform med den afdøde i åben kiste i midten, når så frokosten var overstået, tog man afsked med den døde, og kisten blev lukket. Degnen var til stede, for nu skulle liget synges ud. Foran vognen med kisten kunne der gå unge piger og strø grønt, først omkring 1840 begyndte man at pynte graven med kranse og buketter. Selve gravstedet var de fleste steder kun et grønt græstæppe, der kunne sættes et gravtræ på graven skåret i egetræ, men en egentlig gravsten for almindelige mennesker kom sammen med brugen af kranse og blomster.

Efter kirkegang vendte man tilbage til afdødes gård, hvor man blev modtaget med brændevin og kager, før man gik til kaffebordet. Tiden inden "festmåltidet" blev brugt til piberygning, kortspil og snak. Konerne kunne ikke tage strikketøjet frem, det gik jo også rundt. Selve måltidet bestod af suppe, hønse- eller oksekød i peberrodssovs, fersk og saltet fisk, og der blev hele tiden budt øl og brændevin, derefter blev der serveret steg og til sidst en kage. Mændene tændte så piberne og tog kortene frem "for at bruge tiden til noget nyttigt". Langt ud på aftenen blev der budt på kaffe med brød og kager. Nogle steder sagde skik og brug, at en begravelse varede tre dage med næsten samme traktement.

Da hele hverdagslivet var meget strengt opdelt i mandsarbejde og kvindearbejde, betød et dødsfald også, at der hurtigt måtte en ny ind for at overtage det arbejde, der nu var blevet ledigt. Det var ikke usædvanligt ved yngre menneskers dødsfald, at et nyt ægteskab var aftalt næsten inden begravelsen.

kilder: Ruth Gunnarsen: Familiens højtider i gamle dage
Turistårbogen 1965: Den danske bondegård
H. F. Feilberg: Dansk bondeliv

Jens Ettrup –en "samfundets mand"

Af Ragna Kolind

Klejtrup sogn har igennem tiderne haft mange dygtige og markante personer, som har sat sit præg på sognet – foreningsmæssigt, forretningsmæssigt osv. – men bestemt også politisk. Blandt de sidste må **Jens Ettrup** bestemt høre til. Jens Ettrup er kendt af alle tidligere Klejtrup-borgere – en begavet og vidende mand, som det nok vil være interessant at kende lidt mere til – også for jer, som ikke har oplevet ham.

Jens Ettrup blev født den 6. juli 1900 i Klejtrup. Han var af små kår, som man sagde – hans far forsørgede den lille familie ved at gå ud som daglejer. Senere flyttede familien til Hvornum, hvor faderen fik arbejde på Hvornum Teglværk. Familien voksede til tre børn, da Jens Ettrup fik to søstre, hvoraf den ene også er meget kendt fra Klejtrups bybillede, nemlig **Marie Frederiksen** som havde gartnerforretning på Skårupvej.

Skæbnen var hård ved den lille familie, idet Jens Ettrups far døde i en ung alder af lungebetændelse. Det var dengang en meget farlig sygdom. Det var jo før penicillinets opfindelse. Familien var netop blevet forøget med endnu en lille dreng, som i øvrigt blev døbt ved faderens kiste i kirken den dag, han blev begravet.

Moderen stod nu alene med 4 små børn – Jens Ettrup var 9 år og den ældste. Det var en umulighed i 1909 at klare for en kvinde, og hun måtte sætte børnene i pleje. Jens Ettrup kom ud til sine bedsteforældre (morforældre) i "Det Sorte Sogn", som Sandstrædet udenfor bygrænsen og ud til Skals Å blev kaldt dengang. De andre søskende kom til noget familie andre steder.

Så Jens Ettrup voksede op i Klejtrup, hvor han også senere fik sit voksenliv. Og på trods af at Jens Ettrup ikke fik de bedste betingelser på en karrierefyldt tilværelse – ja, så lykkedes det ham ikke desto mindre at blive én af de personer her i sognet, som kom til at sætte sit præg på lokalsamfundet. Han var en begavet og yderst aktiv mand, som bl.a. både blev fagforeningsformand og sad i Klejtrup Sogneråd i mange, mange år.

Jens Ettrup boede på Skrædderbakken sammen med konen Anna det meste af deres voksenliv. Jens Ettrup døde i 1986 i en alder af 85 år. Et langt og rigt liv var tilendebragt.
Men forinden – nemlig i 1978 – havde tidligere formand for Lokalhistorisk Forening i Klejtrup et interview med Jens Ettrup, som her gengives i sin helhed. Det vidner om, at Jens Ettrup var både fremsynet og en mand, hvor der skulle være styr på tingene.

Interview med Jens Ettrup

- Jens Ettrup, hvis vi nu skulle være meget højtidelige, så kunne vi sætte en overskrift over denne optagelse, som f.eks. kunne være " Et liv i samfundets tjeneste", men jeg kan også spørge dig mere direkte : Hvorfor har du gået og blandet dig ind i alting ?

Tja, hvorfor får man begyndt, det ene fører vel det andet med sig. Det startede jo indenfor den faglige bevægelse. Vi var dårligt repræsenteret herude. Jo, vi havde en fagforening. Jeg må vel have givet et nogenlunde tilforladeligt indtryk på kammeraterne, for da formanden var på valg i 1933, og jeg havde hørt, at man ville skifte – det var Magnus Tordrup i Hvornum, som besad posten – ja, så blev jeg opstillet og valgt.

- Hvornår var fagforeningen stiftet ?

Den var startet i 1916. Grundlaget for en fagforening herude var jo teglværket i Hvornum. Derovre begyndte man at lufte tanken. Der kom så nogle herud fra Hobro for at hjælpe os i gang. Bl.a. den tidligere borgmester dernede fra var med herude. Vi fik startet, og så i trediverne fik foreningen et vældigt opsving. Vi blev en ret stor medlemsmasse, det var jo en fælles fagforening for Hvornum og Klejtrup.

- Kan du huske, hvor meget I gav i kontingent ?

Vi gav 1,80 kr. om ugen, og den første understøttelse som jeg fik, var 9 kr. om ugen. Det var i 1929. Ja, det første år, man var medlem, kunne man ikke få understøttelse, men året derefter, fik man altså på det tidspunkt 9 kr. Jo, vi skulle rigtig nok spare lidt på pengene.

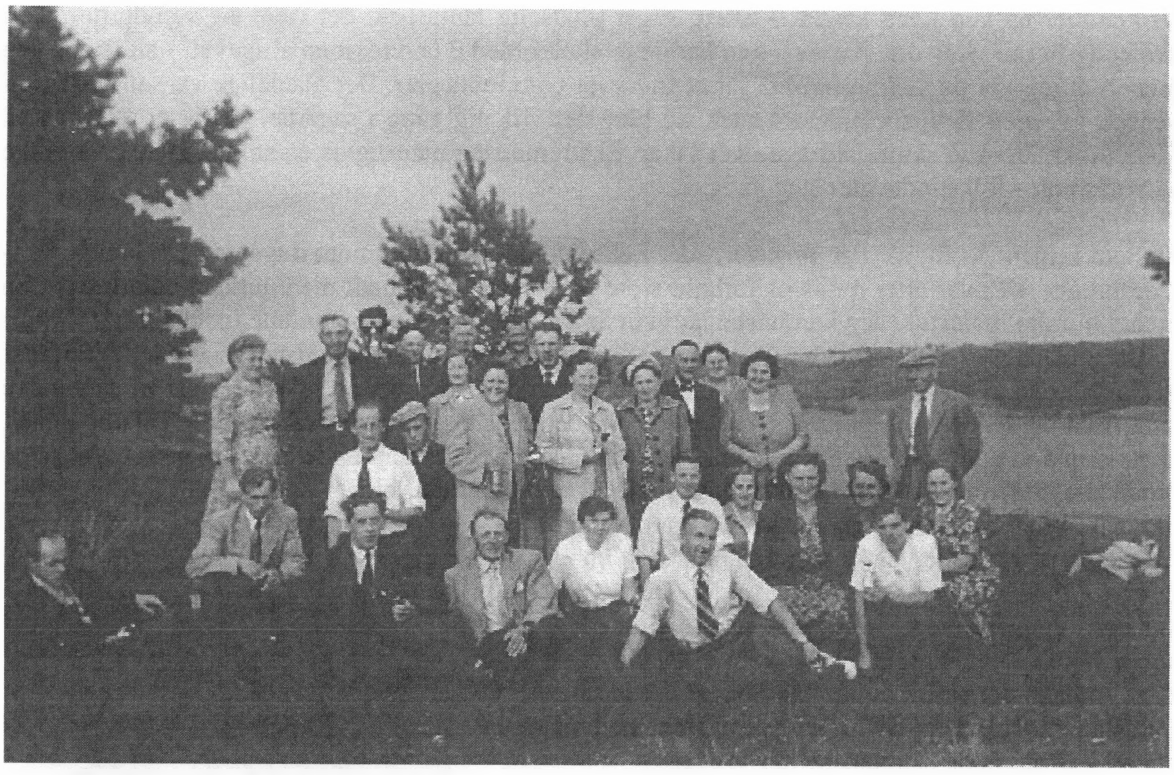

Fagforeningsudflugt. Kan du hjælpe os i arkivet med at få sat navne på?

- Hvor mange år var du i fagforenings ledelse ?

Det var jeg så helt til 1970, da vi fik kommunesammenlægningen. Indenfor den periode var jeg også i kredsbestyrelsen for Randers Amt.

- Var det fagforeningen, som bragte dig ind i partipolitik ?

Ja, det var det faktisk, men så kan det også godt være, at jeg havde fået en impuls fra Møller Hermansen, der fører mig ind som partipolitiker. Jeg kom så ind som formand for socialdemokratiet. Den post havde jeg jo også i mange år.

- Du afløste P. Herman. Gav han dig nogle gode råd ?

Ja, det gjorde han såmænd. Det gjorde han også, da jeg kom i sognerådet, - det var i 1937. Der sad jeg så til 1966. Jeg fik det råd, at der var ting, som jeg skulle være opmærksom på. Det var ikke mindst i forbindelse med den kommunale budgetlægning. Det var så fabelagtigt små beløb, der kom ind i skatter. Naturligvis syntes vi, at de var lige så modbydelige at komme af med, som man synes i dag. Det er der ingen tvivl om, - men det var meget små penge. Imidlertid var vi kommet til at køre lidt agter ud med hensyn til vores budget. Vi var igennem nogle år kommet til at få en stor kassekredit nede i Andelskassen. Vi havde nogle gamle lån ved siden af i et livsforsikringsselskab og et sparekasselån, men det sad i mig, at det var splittergal, at vi blev ved med at køre med underskud.

Vi kommer nu hen imod krigen, - alting stiger pludselig fantastisk, det være sig vejudgifter, som skoleudgifterne. Selv om vi endnu kun har de to skoler med 3 lærere, men alligevel, - alt stiger. Jeg mener, at jeg gør en vældig indsats for at få hævet vore indtægter. Det glædelige var, at flertallet i venstre gik med vi to socialdemokrater. Så blev der virkelig gang i sagerne. Vi fik et stort lån på 100.000 kr., som vi skulle afdrage over 10 år. Skatterne steg naturligvis en smule. Det var nu ikke så voldsomt, - folks indtægter steg jo også.

Så kom krigen. Vi fik særlige opgaver, som f.eks. at administrere rationeringen og forskellige støtteordninger. Der var efter datidens forhold store problemer, men målt med nutiden naturligvis i en meget mindre målestok. Jeg kan huske, at vi et år for hele Klejtrup Kommune indbetalte 2100 kr. i statsskat. Det er jo et latterligt beløb, at tænke sig i dag. Jo, men samarbejdsmæssigt gik det fint, når vi 7 medlemmer kom sammen, så så vi ikke på, hvem der var røde, og hvem der var til den anden side. Vi arbejdede virkelig i fællesskab på at opnå det bedste resultat. Bevares – når vi skulle ligne i skat, kunne vi godt trækkes lidt om det. Der var jo ikke nogen, der havde noget regnskab. Vi så på om skatteyderen havde fået sin formue forhøjet. Havde han det, blev det lagt til det, det som vi skønnede, han havde brugt til at leve for. Ja så havde vi skattegrundlaget. Om det gik "ræle" til altid, det ved jeg ikke. Der var vel også dengang nogle som godt ville unddrage sig at betale skat. Enige blev vi gerne. Kunne vi ikke godtage det selvangivne, blev pågældende så indkaldt til "torskegilde". Det var under medvirken af amtsskattevæsen og skatteinspektør.

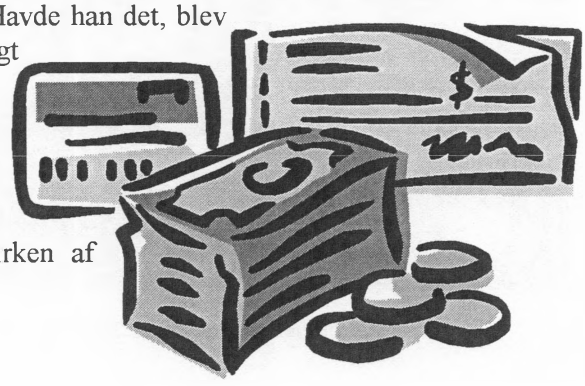

- Vi kunne måske lige her indskyde, at du jo også har været med til at administrere pengeombytningen lige efter krigen. Hvad drejede det sig om i penge her i kommunen ?

Bøder og efterbetalinger beløb sig, så vidt jeg husker, til 70.000 kr. Vi måtte i øvrigt ikke beholde pengene, med mindre vi kunne båndlægge dem til en bestemt opgaves løsning. Vi hensatte dem til et kommende skolebyggeri. Vi hensatte så pengene i Andelskassen. Det største enkeltbeløb, vi fik ind, var på ca. 50.000 kr., men så var det helt ned til små beløb. Vi skulle det år gøre skema op 2 gange, og anden gang havde man samlet alt muligt papir sammen, og man skulle møde med sparekassebøger osv., og det var jo for nogle ikke så godt. Der var f.eks. nogle, som havde nogle børn, som havde sparet nogle få hundrede kroner sammen, og det havde man glemt, at opgive på skatteskemaet, men nu kom det frem. Det var jo kun småbeløb, og de pågældende fik da heller ingen bøde.

- Nu skal vi naturligvis ikke nævne navne, men var der nogle, der overraskede dig der var med i denne kreds og måske til gengæld nogle, som du havde regnet med at se, som ikke var med ?

Ja da, for Søren, da formanden – det var Kr. Rasmussen i Fristrup – da han kom med listerne, kastede vi os alle over dem. Vi var jo nysgerrige. Det er helt rigtigt, vi blev overrasket. Der hvor vi havde regnet med, at der var samlet penge, der var ingen. Omvendt var der overraskelser, hvor vi ikke havde ventet, at der var noget. Det gør sig naturligvis gældende, at der dengang som i dag er forskel på, hvor stort forbrug den enkelte har.

Sognerådsformændene i Klejtrup Kommune
1920 - 1970
Sofus Bundgaard
1920 - 1925
Søren Kr. Andersen
1955 - 1970
Christen Sørensen
1925 - 1935
Søren Bak
1950 - 1955
Peder Knudsen
1935 - 1943
Thorkild Hansen
1943 - 1945
Kristian Rasmussen
1945 - 1950

- Du nævner Kristian Rasmussen. Hvem andre har du haft som sognerådsformænd i din tid ?

Jeg begyndte med P. Knudsen i Fristrup. Han var medlem imedens Kr. Sørensen var formand. Men da han kom i skatterådet blev P. Knudsen formand. Det var samtid med, at jeg kom i sognerådet, så Kr. Sørensen har jeg kun arbejdet sammen med gennem skattesager. Efter Knudsen kom så Therkel Hersom i Hejring. Han var vist kun formand i et par år. Vi havde vist 2 "skæve" perioder under krigen, vist en 3 og en 5 års. Th. Hersom sælger gården og rejser fra kommunen og bliver afløst af Kr. Rasmussen i Fristrup, som er nyvalgt.
Efter ham er det Søren Bak i Hærup. Han var ikke med så længe inden han kommer i skatterådet, hvor han afløser Kr. Sørensen.
Endelig får vi så Søren Kr. Andersen, som bliver den sidste formand i den selvstændige Klejtrup Kommune.

- Uden at give karakterer, hvem var den bedste formand ?

Jeg kan sige, hvem jeg satte mest pris på. Det var helt bestemt Kr. Rasmussen. Ikke blot var han så godt inde i tingene, men samtidig var han så retfærdig. Så må jeg da også sige, at han på mange måder havde den samme indstilling til tingene som jeg. Bl.a. at vi skulle have et ordentlig budget. Jo ham satte jeg meget højt, det er helt sikkert. Søren Bak var så kort tid, inden han kom i skatterådet, måske var vi også lidt skeptiske overfor hinanden. Han kom fra en stor gård, og jeg var arbejdsmand. Det gik imidlertid sådan, at vi senere kom til at følges ad, så jeg tror nok, at vi fra at have lidt kendskab til hinanden senere opnåede en gensidig tillid. Vi var begge med, da vi startede fjernvarmeværket. Han blev formand og jeg kasserer, og fik her et nært samarbejde.

- Du har nævnt, at I ikke så så meget på partifarve i sognerådet. Det har jo heller ikke i din tid været sådan, at man så på en socialdemokrat, som en ganske forfærdentlig ka´l, men du har dog fortalt mig en lille morsom historie, som jeg synes, vi skal have med.

Synes du virkelig, at vi skal have den med ? Nå ja, se det var vor gamle sognefoged Karl Bertelsen, som en gang sad og talte med Alfred Kristiansen. De kom til at tale om Holger Sørensen, han havde jo en ejendom ude i Hejring. Så kommer Alfred til at sige om Holger, at han jo er socialdemokrat. "Hvad siger du, er han socialdemokrat ?", siger Karl " Det kan da ikke passe".
"Jo det er han", siger Alfred. "DET ER DA MÆRKELIG, HAN ER DA ELLERS SÅDAN EN FLINK MAND". Ja, det fik jo Alfred til at fare i vejret.

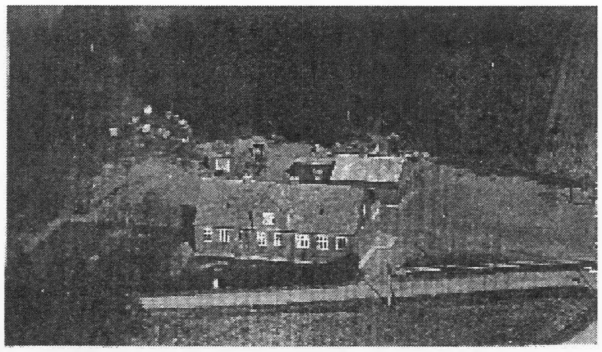

Hejring Skole

Jo, det er rigtig, som jeg tidligere har sagt, når man kommer i gang med al den slags her, så fører det ene det andet med sig. Om de altid har været tilfreds med mig, det har de nok ikke. Boghandler Brüld har ofte sagt til mig : "Det reb du skulle have været hængt i skulle have været købt for længst, men den kæft du har redder dig altid". Så længe man har fornemmelsen af, at de er nogenlunde tilfreds med én, bliver man hængende. Det er jo så pokkers interessant. Jeg er i særlig grad glad

for, at jeg var med så længe, at vi fik skoleforholdene bragt i orden. Det var jo i en sørgelig forfatning, med en enkelt lærer i Hejring og to her i Klejtrup. Det hørte slet ikke tiden til. Det var imidlertid et problem, som vi ikke kunne enes om at få løst. Det stod vel på helt fra 1938.

Så kom krigen, og alting gik i stå. I 1956 tror jeg det var, fik vi bud på, at nu skulle vi få noget gjort ved dette problem. Flere andre steder var man i fuld gang med at bygge skoler. I Skjellerup ved Hobro var man bl.a. i gang. Jeg mener i øvrigt, at Fru Foghs datter Ellen var lærerinde ved skolen dernede. Man byggede også en skole i Vinge, som man rejste langvejs fra for at se på. Nå, vi kom til at tage sagen op her. Der var bl.a. tanker om, hvorvidt vi kunne udvide skolen i Hejring – det havde vi nu slet aldring fået lov til – men så begyndte der egentlig at komme lidt realiteter på en sjov måde. Min arbejdsgiver på teglværket var kommet i skolekommissionen i Hvornum og var følgelig stærkt interesseret i sagen.
Vi kom til at tale om sagen og blev enige om, at det ville være en god idé, hvis vi kunne gå sammen om et skolebyggeri i de to kommuner. På det tidspunkt var kommunesammenlægningerne jo ikke på tale. Vi kunne så lægge skolen midt imellem de to byer ved skovvejen. Vi syntes begge, at det var en knippel god idé og aftalte at lufte tanken i begge kommuner.

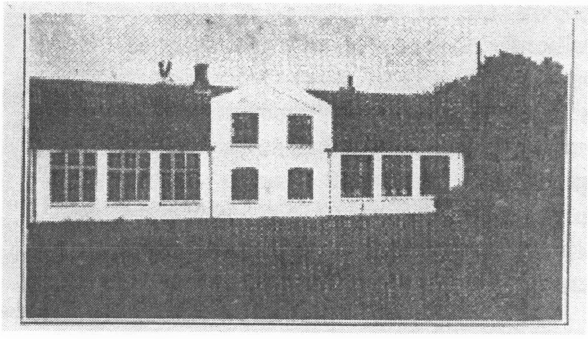

Klejtrup Gml. Skole

Det resulterede i, at vi virkelig fik samlet til et møde. Vi havde amtsskolekonsulenten fra såvel Viborg som Randers herude. Så kom der gang i tingene, men det svære var at blive enige om, hvor skolen skulle ligge. Indbyggerne i vor kommunes nordlige del ville have bygget ud efter Hejring. Vi ville have den i Klejtrup. Dem fra Hvornum ville have den omkring Lille Mølle. Det kunne de i øvrigt godt støtte i Hejring-området, men det kunne der jo slet ikke være tale om. Vi måtte efterhånden til at bekende kulør, nemlig at vi mente det fordelagtig at lægge den imellem Hvornum og Klejtrup. På den måde kunne man også spare transportudgifter i begge byer. Vi var meget nær ved enighed, troede flere af os. Vi skulle til det sidste møde, hvor der skulle gives fuldmagt til begge sogneråd til at sætte vores autograf på aftalen. Vi sad nede på hotellet. Alle, som kunne tænkes at have noget med skolevæsen at gøre, var der. Så er der pludselig én fra Brøndum – han hed Bork – der rejser sig op og siger : I kan godt spare jer alt det der. Vi fra Brøndum og Snæbum vil ikke være med.
De var i flertal derovre, ja så kunne Hvornum jo ikke gå videre med sagen.

- Jo, men I fik det da ordnet.

Ja, holdt nu lidt. Vi kunne jo ikke gøre noget ved den situation, som vi nu var bragt i. Vi drak vor kaffe og så ellers lidt slukøret ud. Vi gik hver til sit. Det vil sige, vi her fra kommunen gik op på kommunekontoret og satte os til at snakke det hele igennem nok en gang. Det var medens Søren Bak var formand, og på mindre end en time var vi pludselig enige. Det var løsningen på det, vi havde sloges om i årevis. Vi fik sendt bud efter arkitekten i Kjellerup (Nielsen). Det var den yngste af brødrene i firmaet, han var for øvrigt ikke færdig med sin uddannelse på det tidspunkt. Han tegnede og forestod byggeriet. Vi fik tegninger og var ude at se på skoler, bl.a. var vi i Vroue-Resen og senere i Engesvang og efter at have set den, bestemte vi os. Det var skoler som arkitektfirmaet havde

forestået at få opført. Vi var enige om beliggenheden. Det gik nu hurtigt med at få påbegyndt byggeriet.

- Hvad kostede byggeriet ?

Det forekommer mig, at det kostede 600.000 kr. Jo vist syntes vi, at det var mange penge, men vi var ved at indstille os på, at udgifterne steg. Vi fik bygget, så der var muligheder for at bygge til, for som arkitekten sagde, dem fra Hvornum kommer på deres knæ for at få deres børn i skole herovre. De får ikke lov til at bygge et millionforetagende lige her ved siden af. Det kom jo også til at passe. Efter at de nu efter kommunesammenlægningen er kommet i Hobro Kommune, har de fået egen skole. Det morsomme er, at der skulle en afstemning til, for i Hvornum ville de stadig have deres børn til at gå herovre. De havde en bus til at gå.

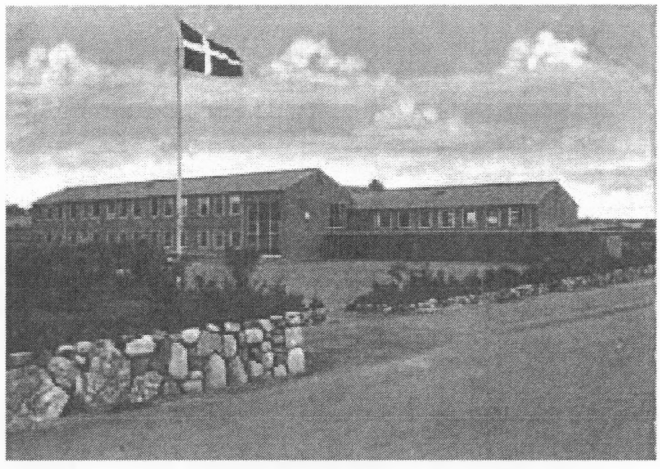

Den nye skole "Brattingsborgskolen" ved indvielsen i 1960

- Anser du skolebyggeriet for at være kronen på værket i dit sognerådsarbejde ?

Det er det helt afgjort. Vi skulle jo tænke såvel på nutiden som fremtiden. De som ikke følger med vil uvilkårlig sakke bagud.

- Hvad har du ellers særlig arbejdet med i dit kommunale arbejde ?

Det har bl.a. været vejsager. Jeg var også i skolekommissionen i nogle år. Vi havde ellers ikke udvalg på samme måde, som man i dag har i storkommunerne. Vi havde ikke andre udvalgsformænd end socialudvalgets. I dette udvalg var hele sognerådet med i arbejdet.

- Jeg formoder, at du var med til at indvie den nye skole. Du kunne vel ikke undgå, at tænke på din egen skoletid, som vel var hos lærer Wammen ?

Ja, jeg gik i starten hos Wammen. Jeg kom ikke til at gå til skole før ½ år efter, at jeg skulle have startet. Jeg skulle nemlig begynde om efteråret, men der var jo langt for sådan en knægt at gå derudefra, så Bedstefar talte med Wammen, og de blev enige om, at jeg skulle vente til om foråret. Betingelsen var, at de derhjemme skulle lære mig at læse og skrive, og det gjorde de også til gavns. Da jeg begyndte om foråret, mener jeg, at jeg var langt foran de andre både i læsning og regning.

- Når du siger "derude" så var det ude på det, der hed "Fuglsang" – senere Anker Nielsens ejendom. Nogle af os kender den som "Piffens ejendom", det er jo også der, at du og Anne har startet jeres første hjem.
  (Anne indskyder : Ja, vi døbte "Fuglsang" om til "Pengeløse mark").

Lærer Wammen gik af som lærer i min tid. Vi havde derefter forskellige vikarer, men fik så ansat Graversen, men da krigen så udbrød i 1914, var han blandt de første, som blev indkaldt. Vi kom så igen til at køre med forskellige lærere.
Efter at jeg var ovre den skolepligtige alder, fik vi opretter en ungdomsskole. Det var efter at Foghs var kommet – de underviste begge. Her gik jeg i flere år. Foghs kom vist i 1917.

- Nu fik I en stor flot skole, det gav vel andre problemer ? I kunne ikke fortsat nøjes med 3 lærere.

Nej da, bevar mig vel. Vi skulle til at antage lærere. Vi skulle også finde noget til dem at bo i. Nu er husene solgt. Vi skulle dengang have et hus til hver lærer. Vi havde vist 5 huse foruden inspektørboligen. Det kostede naturligvis penge. Vi købte nogle huse og byggede andre. Vi ville ikke have dem alle samlet lige omkring skolen. Vi fik fra starten et lærerpar – Wæhrens – fra Hersom, som vi var meget glade for.

- Vi har jo talt en del om hvordan det forholdt sig med at få et skolefællesskab med Hvornum, men det ægteskab holdt jo ikke ?

Nej, som vi har været inde på, det var jo kommunesammenlægningen, som slog det i stykker. Hobro ville have Hvornum frigjort herovre fra. Vi måtte så betale dem ud. Jeg tror, vi kom af med 400.000 kr.

- Er skolen så for stor i dag ?

Nej, det er den ikke, vi skal regne med, at der er store krav til uddannelsen nu om dage. Vi har bygget til, så der også er plads til børnehaveklasser. Havde vi i sin tid fået skolen lagt i Hvornum, havde vi ingen skole haft i dag.

- Efter at du er gået ud af kommunalarbejdet, fik vi som bekendt en stor kommune. Før du var med i arbejdet, havde vi jo tidligere i dette århundrede været med i et andet fællesskab, nemlig sammen med Hersom-Bjerregrav. Dette blev ophævet i 1920, men hvorfor ?

Ja, jeg mener at kende grunden. Der var dengang ved at ske en udvikling her i Klejtrup, så der var ved at være lidt by. Landboerne i Hersom-Bjerregrav var lidt bange for, at den udvikling ville betyde større skatter for dem, idet de skønnede, at den arbejderbefolkning hernede ikke kunne have nogen særlig skatteevne. Det tror jeg var hovedårsagen. Der har også været talt om nogen rivalisering om, hvem der skulle være formand. Det tror jeg nu ikke har haft nogen indflydelse. Det blev i øvrigt to brødre, som blev sognerådsformænd, nemlig Kr. Bundgård, Stubbegård derhenne og Sofus Bundgård i Klejtrup. Når vi i dag taler med de ældre derhenne, siger de, at det var noget galt noget de dengang gjorde, idet det viste sig indenfor de nærmeste år, at skatteevnen var bedre hernede end derhenne. Vi havde fået læge og dyrlæge og flere store forretningsfolk, medens de derhenne kom til at lide af de dårlige år for landbruget.

- Vi har talt meget om skolevæsen. Det må være naturligt, især når vi gæster en socialdemokrat, at tale noget om socialvæsenet. Hvad havde I tidligere af socialforsorg ?

Ja, når vi ser tilbage, var der jo den mulighed, at man, hvis man kom i klemme og ikke kunne klare sig selv, så søgte man socialudvalget. Her snakkede man den pågældendes problemer igennem, det

være sig betaling af sygekasse eller simpelthen én, som var arbejdsløs uden at være medlem af en fagforening, det kunne godt ske dengang. Jeg tror alle blev hjulpet. Det var ikke store penge, det drejede sig om. Man var flinke til at hjælpe og skelede ikke til stand. Indstillingen var vist som Kr. Rasmussen gerne sagde : "Vi er da nødt til at hjælpe, de skal da leve".
I dag er det en naturlig ting at få folkepension, men det var ikke på samme måde naturlig at få aldersrente. Der var mange, der følte det nedværdigende og ikke syntes, at de kunne tage imod den hjælp selv om de havde brug derfor. Hvis de nu havde haft en gård, som de havde solgt til små penge, så kunne de ikke leve af renterne, og skulle de så tære på formuen, så kunne den hurtigt få ben at gå på.

Jeg ved ikke, om man kan sige, at de skammede sig, men jeg ved, der var flere, som ikke ret kunne få sig til at søge det, som de rettelig tilkom.
Det var egentlig sjovt, men flere kom til mig, selvom vi ikke var partifæller. Jeg sagde altid til dem, at når de havde gjort deres pligt her i samfundet, så skulle de naturligvis tage imod det, som de havde krav på. Det var heller ikke store beløb, som de kunne få. Da det blev lavet om til folkepension, så blev det anderledes naturligt, at man tog det man tilkom. Vi kan sige, at det ikke er min generation, som har betalt noget til det, det er de unge, som må betale de goder, vi nyder i dag.

- Er du tilfreds med det sociale stade vi har nået ?

Jeg synes ikke, at jeg kan være andet. Der er vel visse ting, som jeg kunne tænke mig anderledes. Jeg tror, der er behov for mere oplysning om, hvad der tilkommer den enkelte. Det cirkulære der ligger, er der jo ikke alle der kender. Det er vel oftest de mest beskedne, som bliver snydt. Det er ikke alle, som hører Hanne Reintoft i radioen eller læser Lis Møller. Det skal være helt klart for borgerne, hvad der er deres ret såvel som deres pligt. Vi har en fantastisk socialforsorg her i landet, det er dyrt, derfor må vi heller ikke skælde ud over, at vi skal give noget skat. Jeg betvivler, at der er noget land som på dette område kan måle sig med os. Det har kostet store anstrengelser at komme så langt fra Steincke indførte loven i 1933. Før den tid havde vi stadig fattigloven.

- Har der været noget fattighus her i Klejtrup ?

Nej, der var et i Bjerregrav, og man byggede ikke noget hernede, da vi fik kommuneadskillelsen. Det var ikke gode tider for de små dengang. I dag har vi det godt som pensionister, især når vi bor på landet. For mit eget vedkommende, jeg fik bygget hus da det var billigt. Jeg sidder for 97 kr. halvårlig i husleje. Selvfølgelig kommer jeg så af med lidt mere i skat, altså i kraft af værdi af egen bolig, men selv om man regner det med, er det sågu en billig husleje.

- Du er jo gået hen og bleven kapitalist på dine gamle dage ?

Nej, det behøver man ikke være, men man har jo et hus og selvfølgelig ligger der en kapital deri.

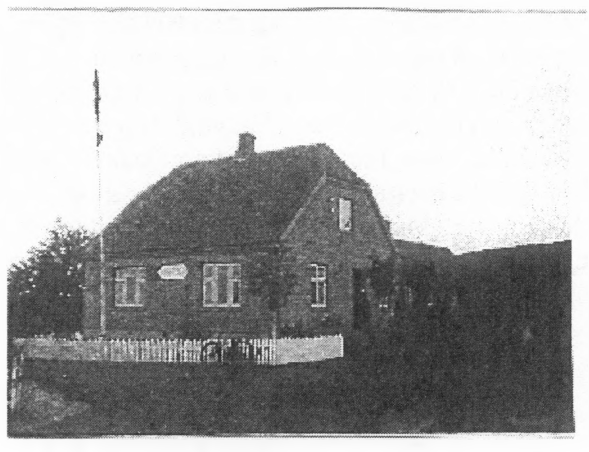

"Bakkebo" på Skrædderbakken el. nuværende Kastanjevej 5, som Jens Ettrup byggede i 1931

- Vi har talt om P. Herman, og du er vel hans arvtager. Han havde jo ambitioner og ville have været rigsdagsmand. Har du haft samme ambition ?

Nej, det har jeg aldrig spekuleret på, det har kun været på det lokalepolitiske, at mine interesser har ligget.

- Drømte du så ikke om at blive sognerådsformand ?

Det gjorde jeg heller ikke. Det var da i øvrigt lige ved at gå sådan, at det kunne være blevet til det. Det var jeg heller ikke særlig interesseret i. Der var ikke noget ved det, hvis det kun kunne blive for en enkelt periode. Der skete det, at partiet venstre mistede flertallet, men vi andre kunne ikke blive enige. Det var Jens Mortensen, det kunne han ikke tænke sig, så det blev der ikke noget ud af. Da Holger Sørensen og jeg kom ind, kunne vi godt forlange at få en af posterne. P. Knudsen var kasserer, og han ville gerne være formand. Vi spurgte Holger, om han kunne tænke sig at blive formand. Han sagde nej. Skulle han have nogen af posterne, ville han være kasserer. Det blev han så, uden at vi havde nødig at stemme om det. Det var i øvrigt meget sjældent, at vi stemte, vi kunne næsten altid snakke os til rette.

- Vil det sige, at der gennemgående var et godt klima i sognerådet ?

Det var der absolut, der kunne vel falde visse udtalelser, men gennemgående var vi loyale overfor hinanden.

- Ud over alt det vi har talt om, har du vist også i sin tid været med til at arrangere nogle af de dengang velbesøgte voldfester. Var det partiet, som afholdt dem ?

Jeg mener, at det var partiet i Løvelkredsen, eller var det for hele amtet ? Nej, jeg tror, det var kredsen. Hvornår vi havde den sidste ? Det kan jeg sørme ikke rigtig huske. Vi havde bl.a. stiftsprovst Noring fra Viborg herude. Vi havde også Hartvig Frich. Det må have været efter krigen. Tidligere har vi haft både Aakjær og Skjoldborg herude.

- Ja, jeg ved at den radikale konseilspræsident Zahle har været herude vist helt tilbage i 1913. Det var i P. Hermans tid. Han var vel far til disse fester ?

Klejtrup Fjernvarme er senere blevet til Klejtrup Kraft-Varmeværk, men ligger fortsat på Bakkevænget

Ja, ja da, det var ham, der startede det i sin tid, medens han var radikal. Jo, da var det fester, som virkelig kunne samle mennesker.

- Har du arbejdet med borgerforeningen ?

Jeg har på et tidspunkt været i bestyrelsen.

- Du har nævnt, at du har været med til at starte fjernvarmeværket.

Ja, det er 14 år siden nu. Hvor meget det kostede ? Det kan jeg ikke lige sige. Jeg synes, der var noget med, at vi lånte 20.000 kr. Nej, det kan vist ikke passe. Jeg må vist sige, jeg kan ikke lige finde tallene frem.

- Det næste vi skal ind på er sygekassen. Du har været kasserer ?

Det var jeg fra 1948 og indtil sammenlægningen i 1970. Jeg fortsatte for resten også en tid i storkommunen derefter med at få det indkørt, det var et stort arbejde, at få 5 sygekasser sammenkørt.

- Ved du noget om, hvornår man har startet sygekassen ? Er det i forbindelse med socialreformen i 1933, eller er den ældre ?

Sygekassen i Klejtrup er fra 1921, altså i forbindelse med kommuneadskillelsen, men der var da sygekasser før den tid. Der kom senere en begravelsesforsikring med, da det blev obligatorisk, var der visse aldersgrupper, som ikke var med. Senere kom der mere til bl.a. tandpleje. Det var virkelig et skønt arbejde, at arbejde med sygekassen. Det var jo kun mit fritidsjob, kom der én og skulle have klaret en brilleregning el.lign., ja, så kunne "måtter" jo godt klare det, ellers måtte jeg jo tage mig af det efter fyraften.

Jeg afløste Thorsen som kasserer. Før ham må det have været lærer Fogh, som havde kassen, og så tror jeg i øvrigt, at det var uddeler Christensen, som var revisor i alle årene. Senere kom så også Frode Serup. Der foruden havde vi en statsautoriseret revisor, som kunne komme uanmeldt, men det har nu aldrig givet anledning til problemer.
Nej, skoletandplejen havde vi ikke i min tid, men vi fik ungdomstandplejen. Vi skulle sende bud til de unge, jeg tror det var hver 3. måned, vi skulle holde kontrol med, at de overholdt tiderne. Nogle skejede jo ud og udnyttede ikke det gode, som det jo er. Sikkert er det, det har medført, at folk i dag har en bedre tandstatus end tidligere.

- Jeg startede vores samtale med at spørge dig om, hvorfor du har blandet dig ind i alting. Jeg har ikke fået svar på mit spørgsmål. Så må jeg til at være nederdrægtig her til sidst. Er DU ET MAGTMENNESKE ? VIL DU HAVE MAGT ?

Det er ikke magt, jeg har søgt, overhovedet ikke. Der har nok en tid været tale om, at jeg har kunnet skabe mig et tilskud til den hjemlige økonomi ved at påtage mig et ekstra arbejde. Sognerådet gav ikke noget. Kun når der var valg, så fik vi en dagløn. Nej, det var vel en æressag at være med, og så er det ikke til at slippe igen. Det er vel det samme, som gør sig gældende for landspolitikerne i dag.

- Alle de år du har beskæftiget dig med offentlig arbejde, må du jo have ofret en masse af det, vi andre kalder fritid ?

Nemlig, min fritid den er godt nok røget, men samtid må jeg sige, at vor økonomi har været bedre end så mange andres. Jeg havde jo som andre en normal dagløn. Det arbejde jeg har haft derforuden har været det som har givet "kringler på suppen".

Fra Enkekasse til Folkepension

Af Holger Helbo

I dag er der efterhånden en hel del mennesker, der tegner en eller anden form for alderdomsforsikring for at sikre sig lidt ekstra. Det er absolut ikke et nyt begreb, da man allerede i 1738 oprettede den almindelige danske enkekasse, undertiden kaldes den også den kongelige danske enkekasse. Enhver officer eller embedsmand, herunder også præster, var, når de fik et embede, tvunget til at tegne en enkeforsikring. Det var en betingelse for overhovedet at få embedet, og det uanset om man var gift eller ej.
Forsikringspræmien var en lille smule gradueret alt efter embedets størrelse og afkast, ligeledes var udbetalingen til enken også lidt forskellig.

På et meget tidligt tidspunkt begyndte enkekassen at udlåne penge til køb af fast ejendom, og pengene blev udlånt til en rente på 4 % p. a. Således kan vi se, hvordan så at sige hver eneste gård i Klejtrup sogn blev købt til selveje omkring år 1800 for penge lånt i enkekassen.
Når en fæster ville købe sin gård til selveje, var det yderst sjældent, at han kunne betale den kontant, og handelen kom gerne til at se sådan ud:
Han betalte ca. 20 % kontant, så lånte han ca. 50 % i enkekassen, et lån der normalt var afdragsfrit indtil ejerskifte, og for restbeløbet udstedte han en panteobligation til sælgeren. Af denne skulle der også betales 4 % p. a., og så skulle den gerne betales i løbet af en kortere årrække.
På den måde fik enkekassen en virkelig stor indtægt, så der var altid rigeligt til at udbetale som pensioner.

Præsteenken havde desuden en fordel, nemlig "nådsensåret", hvilket betød, at hun havde ret til fri kost og logi for sig og sine børn i et helt år efter hendes mands død. Det var kirkeejerens ansvar at sørge for denne ydelse, men så snart han fik ansat en ny præst, måtte denne overtage forpligtelserne for resten af året.
Det gik jo nok lettest, hvis præsten var ugift, så blev han gift med enken.

Bispeenken havde det endnu bedre, idet hun var sikret livslangt ophold, og det var Domkapitlet, der skulle sørge for denne ydelse.
I mange år var gårdene i Klejtrup by fæstegårde under Seminariefonden eller Domkapitlet i Viborg, og i misvækstperioden i 1820erne søgte fæstebønderne Domkapitlet om nedsættelse af de årlige fæsteafgifter, som de næppe kunne udrede. Men de fik afslag, da Domkapitlet i disse år havde meget store udgifter til enkebispinden.
Ved indgåelse af nyt ægteskab faldt pensionerne bort.

Ovenstående var en rigtig god ordning, men kun for nogle få hundrede mennesker. Resten af befolkningen måtte simpelthen sørge for sin egen alderdom så godt, som hver især nu kunne, og det varede ved lige til 1/4-1957, da vi fik folkepensionen.
Var man fæstebonde eller selvejer, kunne man måske få oprettet en aftægtskontrakt ved overdragelsen til ny bruger. I modsat fald kunne man måske tinge sig ind hos en eller anden familie, men det krævede jo nok, at man kunne betale et eller andet for det.

Alle andre måtte leve af almisse eller fattighjælp.
Almisse var hjælp til trængende, og det var ikke meningen, at den skulle være livsvarig, men når vi

ser på de gamle folketællinger, ser vi personer, som står til at være almisselem i mange år. Fattighjælp var den sidste redning for i det hele taget at kunne overleve. Fattighjælp skulle betales tilbage, og hvis man havde modtaget fattighjælp, mistede man …

1) sin stemmeret
2) ret til at eje fast ejendom
3) ret til at gifte sig uden myndighedernes tilladelse.

Fattighjælpen blev udbetalt af sogneforstanderskabet, senere sognerådet, og de fastsatte også størrelsen af det. I de fleste sogne (pastorater) var der også en fattiggård eller et fattighus, hvor den fattige blev indlogeret og så måtte arbejde så meget som muligt for den daglige føde, der absolut ikke var 1. klasses. I vores pastorat lå fattighuset i Hersom – der har aldrig været et fattighus i Klejtrup.

Da herrederne blev delvis nedlagte i 1919, overtog sognene en stor del af de administrative opgaver, og man begyndte nogle steder at snakke lidt om en alderdomsunderstøttelse til meget trængende. Denne alderdomsunderstøttelse skulle søges i hvert enkelt tilfælde, og det var også sognerådet, der helt egenmæssigt fastsatte understøttelsens størrelse. Så den kunne variere en hel del fra person til person, men der var nu ikke mange, der søgte. For i underbevidstheden sidestillede man den med fattighjælpen, hvilket var forkert, da man ikke mistede nogle rettigheder her.

Ved socialreformen i 1933 kom det hele ind under lidt mere faste rammer, og det kom nu til at hedde aldersrente, men den skulle stadig ansøges, og det var stadig sognerådet, der bestemte størrelsen, men de kunne dog ikke helt nægte den til absolut trængende.
Jeg husker meget tydeligt en episode fra min farfars og farmors diamantbryllup i 1941. Provsten var tilstede, og han holdt tale under middagen og sluttede så af med at sige, at sognerådet uden ansøgning havde bevilget dem en god aldersrente. Farfar rejste sig roligt og fattet og sagde: Provsten må meget undskylde, men vi modtager ikke fattighjælp i dette hus, jeg har f... kunnet klare mig selv hele livet. Det endte dog med, at de modtog aldersrenten.

Aldersrenten blev så den 1. april 1957 afløst af folkepensionen, som vi kender i dag, hvor alle modtager pension – uanset økonomisk formåen. Og med denne lov forsvandt modstanden langsomt hos de ældre mod at modtage pension. Det blev lige som accepteret, at det ikke havde noget med "fattighjælp" at gøre længere.

Året der gik…

Af Ragna Kolind

Endnu et års begivenheder kan føjes til historien – 2006. Igen gjorde Klejtrup sogn sig bemærket på flere måder. Og så var det sidste år, vi kunne kalde os borgere i Møldrup Kommune.

Hvis vi kigger på sognet først, så var dagspressen især præget af to ting: Projektet 'Klejtrup – Sund Landsby' og "endnu en udvidelse af Klejtrup Hallen".

Vi var så heldige at få 75.000 kr. til et projekt, hvor sundheden skulle være i fokus. Det satte mange ting i sving, og såvel børn som voksne fik gavn af de mange penge. Der blev startet en ny motionsform op – løb og gang, børnehave- og skolebørnene fik gratis frugt og gulerødder i flere måneder, der blev opstillet vandkøler på skolen, så børnene altid kan få koldt vand, spejderne fik et nyt telt, rulleskøjteløberne fik udstyr til hockey m.m., pensionisterne blev sat i gang med bowlingture, vi har fået udendørs bordtennisbord ved skolen og sidst – men ikke mindst – vi afviklede en sundhedsmesse i Klejtrup Hallen med såvel etableret og anerkendt sundhedsfremme og behandlingsformer som det mere alternative. En spændende dag, hvor der blev serveret sund mad – ganske gratis for de besøgende.

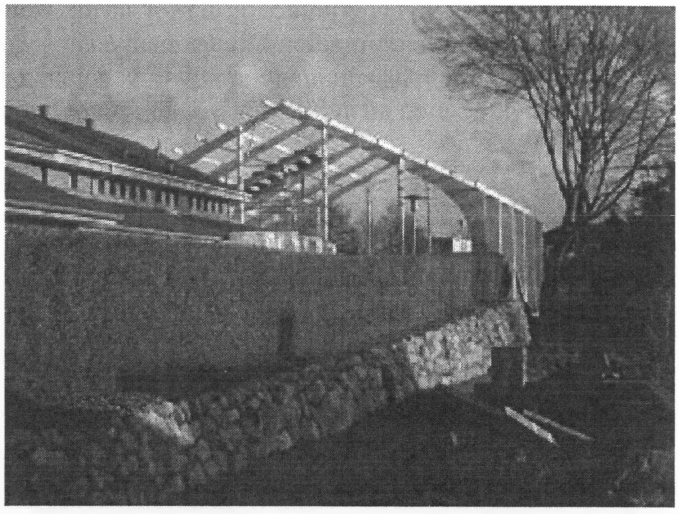

Det er her i 2007 netop 25 år siden de første debatter var omkring bygning af en minihal i Klejtrup, og som mange ved blev en realitet et par år efter. Siden er minihallen udvidet til en fuld hal med motionscenter m.m. Og i 2006 "var den så gal med de Klejtrup-borgere igen". Minsandten om vi ikke ville udbygge hallen igen. Det faldt ikke alle steder i god jord i den øvrige del af Møldrup Kommune, men projektet kom igennem kommunalbestyrelsen med tommelfingeren opad, og de ihærdige frivillige kunne tage arbejdshandskerne på igen og begynde udbygningen af hallen med en badmintonhal. Det er igen Klejtrup Idrætsforening, som er primus motor i projektet, og byggeriet skulle bevirke, at de mange idrætsinteresserede får bedre muligheder for at få en hal-time, hvilket har været svært de sidste år p.g.a. den store interesse for at dyrke vinteraktiviteter i hallen.

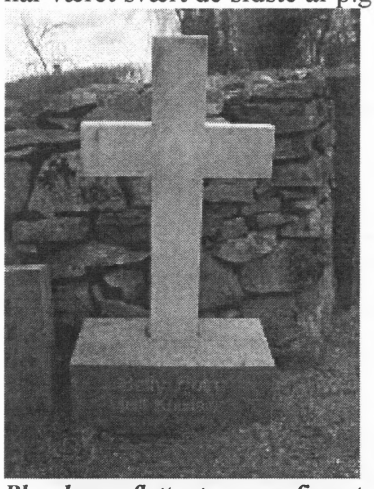

Bl.a. denne flotte sten er nu fjernet

Men der var da også røre i den lokale "andedam". Ikke p.g.a. halbyggeri – nej, det var noget ganske andet – nemlig vedrørende gravstenene på Klejtrup kirkegård. Menighedsrådet besluttede at få alle gravsten fra slettede gravsteder fjernet, og det "faldt ikke i god jord" hverken hos pårørende eller mange andre borgere i lokalområdet.

Og for en lokalhistoriker var det også en beslutning, som gjorde ondt. Vi laver museer, arkiver og andre foranstaltninger for at bevare vores kulturhistorie, og en gravsten må bestemt betegnes som et stykke lokalt kulturhistorie. Så vi er i lokalhistorisk forening utrolig kede af, at et så værdifuldt stykke historie nu er slettet. Noget som var en del af egnens historie omkring en begravelse. En gravsten er andet end en sten med et navn på og et minde for slægten. En gravsten fortæller f.eks. om traditioner, om den dødes tro,

den dødes "rang" i lokalsamfundet og mange andre ting. Og så har typen af gravsten/gravmonumenter jo ændret sig igennem tiderne – noget som også er meget interessant at studere.

Det kan ikke gøres om – sket er sket, men vi kan kun fra Lokalhistorisk forenings side appellere til alle, som råder over kulturarv – uanset hvilken type det måtte være – at stille sig selv det spørgsmål, hvorvidt det man står med "i hænderne" – om det er papir eller sten – senere kan få interesse for nogen. Og er man i tvivl, så kom og spørg os. Hellere spørge en gang for meget end en gang for lidt. For selv om det ikke interesserer én selv, kan det sagtens have stor betydning i en historisk sammenhæng for andre.

2006 var også året, hvor Klejtrup som vækstområde igen blev sikret nogle år frem i tiden m.h.t. byggegrunde. Villakvartererne Søparken, Musikbakken, Diget, Bakkedraget og Grønageren er ved at være udtømt for byggegrunde, og derfor nåede Møldrup Kommune lige inden "lukketid" at få eksproprieret endnu en område ud langs med søen – vel at mærke på vestsiden af Søvej. Der er jo byggeforbud for tæt på søen, men det bliver på denne måde udsigtsgrunde. Og det er trenden i disse tider – folk vil bo med udsigt til vand. Så det bliver attraktive grunde.

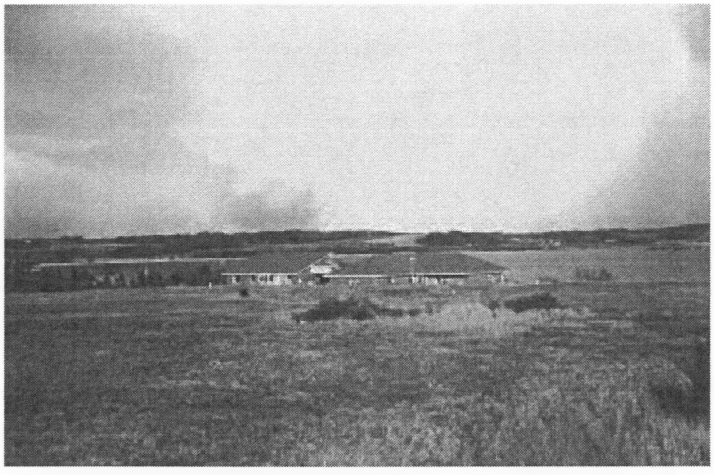

De to første parcelhuse, som blev bygget i Søparken i foråret 1993. Siden er det gået slag i slag, og sidste grund er nu solgt. Og smukt ligger de ud langs søen, og med det rigtige vejr spejler husene sig i søen

Praktiske oplysninger

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings bestyrelse:

Formand Ragna Kolind, Skårupvej 29, Klejtrup	tlf. 9854 6704
Næstformand Mona Finderup, Niels Bødkersvej 6, Hvornum	tlf. 9854 7015
Kasserer Kjeld Nielsen, Søparken 37, Klejtrup	tlf. 9864 4700
Sekretær Ejvind Faber, Ånsbjergvej 30, Klejtrup	tlf. 9854 6416
Birthe Ømark, Viborgvej 2, Klejtrup	tlf. 2878 0139
Britta Laursen, Kildebakken 15, Viborg	tlf. 8667 4468
Solveig Rask, Bredgade 5C, Nørager	tlf. 9852 2303

Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv:
Midtvej 2, Klejtrup (i ældrecentret)

Fra 1. maj til 30. sept.: Åbent hver onsdag fra kl. 14.00 til 16.30
Fra 1. okt. til 30. april: Åbent hver onsdag fra kl. 14.00 til 16.00
eller efter aftale med et bestyrelsesmedlem

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings hjemmeside ligger på adressen:

www.klejtrup-lokal.dk

Andre relevante hjemmesider som har rod i Klejtrup-området:

www.bksydhimmerland.dk	- Boldklubben Sydhimmerland (fodbold)
www.klejtrup-by.dk	- Fælles hjemmeside for byen
www.klejtrup-byfest.dk	- Klejtrup byfest
www.verdensbyen.dk	- Lene Rimmers hjemmeside om Klejtrup
www.klejtrupmusikefterskole.dk	- Klejtrup Musikefterskole
www.brattingsborgskolen.dk	- Klejtrup skole
www.klejtrup-vand.dk	- Klejtrup Vandværk
www.klejtrup.dk	- Klejtrup Idrætsforening
www.hslc.dk	- Squaredance-foreningen
www.herregaardskoncert.dk	- Klejtrup Idrætsforenings koncert på Lynderupgaard
www.osterhurup-openair.dk	- Klejtrup Idrætsforenings koncert i Øster Hurup
www.sogn.dk/klejtrup	- Sogneportalen – om Klejtrup kirke
www.visitverdenskortet.dk	- Verdenskortet

... og mange flere. Prøv at søge på Yahoo eller Google på 'KLEJTRUP', så vrimler det frem med hjemmesider fra Klejtrup-området.